

A büntetés – végrehajtási intézetek művelődési lehetőségei

Börtönkönyvtárak

Tartalom

1.	Bevezetés.....	4
2.	Bv. intézmények.....	4
2.1	Országos és regionális intézetek.....	5
2.2	Megyei Intézetek.....	5
2.3	Büntetés-végrehajtási intézmények.....	6
2.4	A büntetés-végrehajtás gazdasági társaságai.....	6
2.4.1	<i>Ipari jellegű társaságok.....</i>	6
2.4.2	<i>Mezőgazdasági jellegű társaságok</i>	6
3.	A büntetés - végrehajtási intézetek könyvtárainak sajátosságai.....	7
	Állományalakítás.....	8
3.1.1	<i>Az állományalakítás tartalmi kérdései</i>	8
3.1.2	<i>Dokumentumtípusok</i>	9
3.2	Adatszolgáltató tevékenység.....	10
3.3	A könyvtárosok	11
3.4	A könyvtárhasználat alakulása.....	12
4.	Börtönkönyvtárak a Dél-Dunántúlon	13
4.1	A büntönkönyvtárak költségvetése	15
4.2	Érvényességi terület.....	16
4.3	A büntönkönyvtárak működése és céljai	16
4.3.1	<i>A fogvatartotti könyvtár feladatai</i>	18
4.3.2	<i>Jogi alapok</i>	18
4.3.3	<i>Terv és érvényességi terület.....</i>	18
4.3.4	<i>A könyvtár állománya</i>	18
4.3.5	<i>Az Olvasás Éve.....</i>	19
5.	Röviden a biblioterápiáról	19
6.	Börtönkönyvtárak Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében	22
6.1	A tiszalöki büntönkönyvtár.....	23
7.	A Sopronköhídei Fegyház és Büntön.....	26
7.1	A Sopronköhídei Fegyház és Büntön rövid története	26
7.1.1	<i>Az intézet jellemzői</i>	27
7.1.2	<i>A nevelői, segítői tevékenységről</i>	30
7.1.3	<i>Nevelési módszerek</i>	31
7.1.4	<i>Segítői módszerek.....</i>	31

7.1.5 A fogvatartottak lehetőségei a bv. intézet falai között	31
7.1.6 Tanulás.....	33
7.1.7 Munka.....	34
7.1.8 Szabadidős tevékenységek.....	35
7.1.9 Vallásgyakorlás	36
8. A kérdőívek elemzése	37
9. Összegzés.....	49
10. Irodalomjegyzék.....	51
11. Melléklet.....	53

1. Bevezetés

Az ember alapvető jogai közé tartozik a művelődéshez való jog. Senki nem akadályozhat minket abban, hogy meglátogassunk egy múzeumot, megtekintsünk egy színházi előadást, esetleg igénybe vegyünk a könyvtári szolgáltatásokat. Különböző típusú könyvtárak állnak rendelkezésünkre abban, hogy kielégítsük információ iránti igényünket, fejlesszük szakmai ismereteinket, esetleg csak pihenésként, szórakozásként vegyünk kezünkbe egy könyvet. De mi a helyzet azokkal az emberekkel, akik bizonyos korlátok között töltik életük hosszabb - rövidebb részét? Azokkal, akik valamilyen törvénytelen cselekedetükkel egy büntetés - végrehajtási intézet (a továbbiakban bv. intézet) négy fala közé száműzték magukat egy időre. Nekik nincs joguk a művelődéshez, az információszerzéshez, vagy a szórakoztató olvasáshoz? De igen! Nekik is alkotmányos joguk van a művelődéshez és a könyvtári törvény elő is írja, hogy megkülönböztetés nélkül mindenkinek biztosítani kell a könyvtárhasználatot, valamint az információhoz való hozzájutást. A bv. intézetekben tartózkodók különösen hátrányos helyzetben vannak és az ő életüket és kulturális fejlődésüket is jelentősen befolyásolja a könyvtári ellátásuk minősége. Börtönkönyvtárak világszerte működnek, azonban zárt világuknál fogva sajnos viszonylag keveset tudunk róluk.

Felmerülhetnek bennünk olyan kérdések, mint például: az elítéltek is járhatnak könyvtárba? Mit olvasnak? Miért olvasnak? Milyen művelődési lehetőségek biztosítottak számukra?¹

A következőkben ezekre a kérdésekre keresek választ. A dolgozat első részében bemutatom a börtönkönyvtárak magyarországi helyzetét, majd második részében szakmai gyakorlatomon szerzett tapasztalataimra és a fogvatartottakkal kitöltetett kérdőívemre építve megpróbálok képet adni a Sopronköhidai Fegyház és Börtön életéről.

2. Bv. intézmények

Az országban működő bv. intézetek lehetnek országos vagy megyei szintűek. Továbbá működnek még bv. intézmények (pl. kórház, oktatási központ, továbbképzési és rehabilitációs központ, elmeorvosintézet, tanszék) és gazdasági társaságok (ipari és mezőgazdasági jellegű) is hazánkban. Ezek a gazdasági társaságok biztosítják az elítéltek foglalkoztatását, akik termelő tevékenységükkel az ország javát is szolgálják.

¹ Cser Henrietta: Büntetés – végrehajtási könyvtárak helyzetképe a Dél – Dunántúlon. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2003. 12. évf. 3. sz. (2003) p. 40-42.

A következőkben olvasható ezen intézmények listája.

2.1 Országos és regionális intézetek

- „Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet
- Balassagyarmati Fegyház és Börtön
- Budapesti Fegyház és Börtön
- Fiataikorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete (Kecskemét)
- Fiataikorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete (Pécs)
- Fiataikorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete (Szirmabesenyő)
- Fiataikorúak Büntetés-végrehajtási Intézete (Tököl)
- Kalocsai Fegyház és Börtön
- Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet
- Márianosztrai Fegyház és Börtön
- Nagyfai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet
- Pálhalmai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet
- Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön
- Sopronkőhidai Fegyház és Börtön
- Szegedi Fegyház és Börtön
- Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet
- Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet
- Váci Fegyház és Börtön

2.2 Megyei Intézetek

- Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet (3 objektum)
 - 1.Nagy Ignác utcai Büntetés-végrehajtási Intézet
 - 2.Gyorskocsi utcai Büntetés-végrehajtási Intézet
 - 3.Venyige utcai Büntetés-végrehajtási Intézet
- Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
- Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
- Békés Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
- Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
- Győr-Moson-Sopron Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet

- Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
- Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
- Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
- Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
- Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
- Tolna Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
- Veszprém Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
- Zala Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet

2.3 Büntetés-végrehajtási intézmények

- Büntetés-végrehajtás Központi Kórháza (Tököl)
- Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központja (Budapest)
- Büntetés-végrehajtási Szervezet Továbbképzési és Rehabilitációs Központja (Pilisszentkereszt, Igal)
- Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet (IMEI) (Budapest)
- Rendőrtiszti Főiskola (RTF) Büntetés-végrehajtási Tanszéke (Budapest)

2.4 A büntetés-végrehajtás gazdasági társaságai

2.4.1 Ipari jellegű társaságok

- ÁBRÁND-Ágynemű, Fehérneműgyártó és Forgalmazó Kft.
- Nagyfa-Alföld Mezőgazdasági és Vegyesipari Kft.
- Budapesti Faipari Termelő és Kereskedelmi Kft. (BUFA Kft.)
- Duna-Mix Ipari, Kereskedelmi, Szolgáltató Kft. (Duna-Mix Kft.)
- Dunai Vegyesipari Termelő Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. (Duna Papír Kft.)
- Ipoly Cipőgyár Termelő és Szolgáltató Kft.
- Kalocsai Konfekcióipari Termelő és Kereskedelmi Kft.
- NOSTRA Vegyesipari Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.
- Sopronkőhidai Szövő- és Ruhaipari Kft.

2.4.2 Mezőgazdasági jellegű társaságok

- Állampusztai Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft.
- Annamajori Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft.

- Pálhalmi Agrospeciál Mezőgazdasági Termelő, Értékesítő és Szolgáltató Kft.”²

Térkép segítségével is szemléltetem az előbb felsorolt intézetek elhelyezkedését.

1. ábra: bv. intézmények³

3. A büntetés - végrehajtási intézetek könyvtárainak sajátosságai

A börtönkönyvtárak tevékenységében is az általános, a könyvtári élet más területén is követett elveket, elemeket célszerű megvalósítani. Azonban a sajátos használóközönség egyedi formákat is követel. Egyik jellemző vonása a fogvatartotti könyvtáraknak, hogy beépülnek a bv. intézetek nevelési rendszerébe. A könyvtár által megvalósított nevelőmunka hármas jellegű. Nevel információkkal, magatartásmintákkal, valamint otthonos környezetet biztosít a fogvatartottak számára. A közkönyvtáraktól eltérő sajátos vonása abban nyilvánul meg, hogy börtönjellegűen alakul. Szolgáltatásait a börtönkörnyezethez kell alakítania, például segítséget nyújt a nevelési, gyógyítási és szakképzési programok megvalósításában. Ennek következtében tehát a könyv és az olvasás rekreációs és informáló szerepet tölt be az intézet munkájában.

² Büntetés – végrehajtás Országos Parancsnokságának honlapja. A hozzáférés módja: <http://bvop.hu/> Letöltés ideje: 2012. november 13.

³ Az ábra forrása a Büntetés- végrehajtás Országos Parancsnokságának honlapja. Hozzáférés módja: http://www.bvop.hu/terkep/interaktiv_terkep.php Letöltés ideje: 2012. november 21.

Állományalakítás

Állománynak nevezzük a könyvtár által nyújtott dokumentumok összességét. Az állomány részét alkotják a könyvtár birtokában lévő könyvek, folyóiratok, valamint egyéb hagyományos és új típusú dokumentumok együttese. Ezek állandó gondozást és alakítást igényelnek. Ennek a folyamatát nevezzük állományalakításnak, melynek két fajtája van. Egyik az állománygyarapítás, ami fejlesztő tevékenységet takar. A másik pedig az állományapasztás, ahová a kivonás, a selejtezés munkája tartozik.

3.1.1 Az állományalakítás tartalmi kérdései

Arányosan be kell szerezni a legszükségesebb tájékoztató eszközöket, persze a teljesség igénye nélkül. Ezek a következők:

- Általános lexikonok
- Szaklexikonok
- Enciklopédiák
- Kézikönyvek
- Földrajzi világatlasz
- Szótárak
- Idegen szavak és kifejezések szótára
- Magyar értelmező kéziszótár
- Szinonima szótár

Ezekon kívül még a magyar- és világirodalom szépprózai és lírai klasszikusait. Ilyenek például: Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Verne Gyula, Móricz Zsigmond, Krúdy Gyula, Petőfi Sándor, Kosztolányi Dezső, Ady Endre, Arany János, József Attila, Babits Mihály, Illyés Gyula, Nagy László, Radnóti Miklós, stb. Valamint Balzac, Dosztojevszkij, L. Tolsztoj, Fontane, Dickens, Stendhal, Byron, Shakespeare, Heine, Rilke, Petrarca, Puskin, Villon, stb.

A használók speciális igényekkel is jelentkezhetnek, ezért be kell szerezni azokat a jogi témájú könyveket, melyek a legfrissebb jogszabályokat tartalmazzák, mint pl. a Büntető törvénykönyv, Polgári Törvény Könyv, valamint a legnépszerűbb, közérthetőbb formában íródott Petrik: Mindenki ügyvédje c. könyve. Sokan szánják rá magukat a nyelvtanulásra, ezért fontos, hogy megtalálhatók legyenek a nyelvtanulást segítő tankönyvek és idegen nyelvű könyvek is. Nem maradhatnak el a polcokról a szórakoztató, lektűr és más olvasmányos könyvek sem, különösen népszerűen a bűnügyi történetek, sőt ajánlott beszerezni legalább

egy-egy példányt az egyes sikerkönyvekből is. Szükség van még - az eltérő iskolai végzettség és olvasási készség miatt - könnyen olvasható, nagybetűs mesekönyvekre és képregényekre is.⁴

3.1.2 Dokumentumtípusok

Legfontosabbak a könyvek, folyóiratok, napilapok, lemezek, hangkazetták, CD lemezek, videokazetták, CD-ROM-ok, számítógéppel olvasható dokumentumok. A könyv egy klasszikus információhordozó, melyet kölcsönöznek mind a szépirodalmat, mind az ismeretközlő irodalmat kedvelők. Akik kikapcsolódásból olvasnak, általában a lektűrök, a krimik és a szórakoztató irodalom iránt érdeklődnek. Akik pedig ismeretközlő műveket keresnek, tudományos dokumentumokat, tankönyveket és szakkönyveket emelnek le a polcra. Ezek az ismeretközlő művek lehetnek kézikönyvek, monográfiák és tanulmánygyűjtemények. A kézikönyvekben megtalálják minden lényeges információt összefoglalóan a tudományterületről.

Fontos, hogy a börtönkönyvtárakban is képviselve legyenek az időszaki kiadványok, a folyóiratok és napilapok, ugyanis ezek tartalmazzák a legfrissebb információkat. A nem hagyományos dokumentumok, mint a hangkazetta, videokazetta, CD-lemez, CD-ROM börtönkönyvtárban való elterjedése jelenleg még nem valósult meg széles körben, mivel az ilyen rendszer kiépítése igen költséges és technikailag is nehezen megoldható a zárt, biztonságot igénylő világban.⁵

A könyvtár használata is beiratkozáshoz van kötve. A használók jogait és kötelességeit, hasonlóan a többi könyvtártípushoz a használati szabályzatban rögzítik, mely általában a következőket tartalmazza:

- A kölcsönözhető dokumentumok száma (az állomány nagyságának függvényében, általában 4 és 6 darab között)
- A kölcsönzés időtartama, körülbelül 2-3 hét
- A könyvtárhasználók köre (minden elítélnek jogában áll igénybe venni, senkit nem zárhatnak ki)

⁴ Székely Ervinné: Útmutató a büntetés - végrehajtási intézetek könyvtárainak munkájához. Bp: BVOP Módszertani Igazgatósága, 1997. p. 5-8.

⁵ Székely Ervinné: Útmutató a büntetés - végrehajtási intézetek könyvtárainak munkájához. Bp: BVOP Módszertani Igazgatósága, 1997. p. 9-10.

A nyilvántartások vezetéséhez szükséges nyomtatványok: a beiratkozási napló, az olvasójegy, a könyvkártya, a kölcsönző tasak, valamint a színcsík vagy lejáratí jelző.⁶

3.2 Adatszolgáltató tevékenység

A büntetés-végrehajtási intézetek könyvtárainak adatszolgáltató tevékenysége 2003-tól jelentősen megugrott. Míg 2001-ben csak egy, 2002-ben már négy könyvtár küldte be adatait, majd 2003-tól 30-31 intézményből érkeztek információk. A könyvtárak egy része rendszeresen, míg mások meglehetősen rendszertelenül szolgáltatják jelentéseiket.

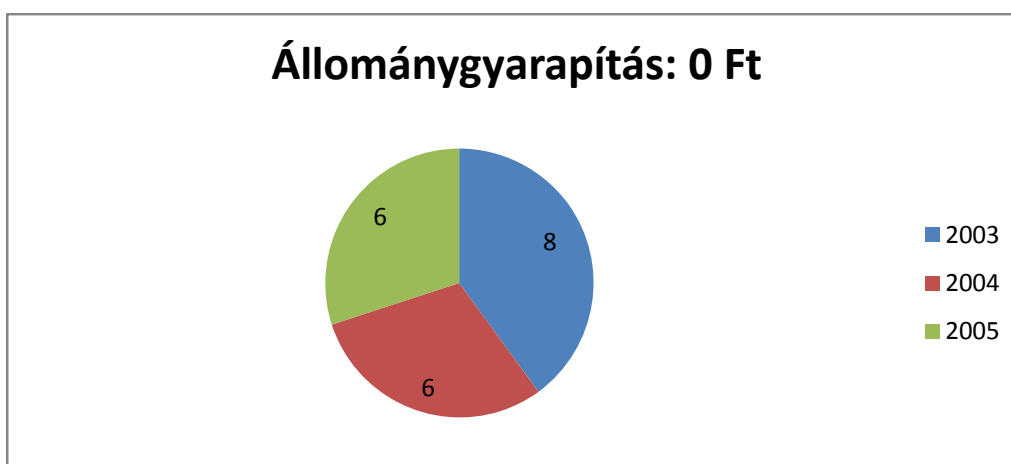
Az elmúlt években a nyitvatartási idő fokozatosan növekedett 2003 és 2005 között 25 órától 31 órára nőtt az átlagos heti nyitvatartási idő. Míg 2003-ban még kilenc intézményben volt 10 óránál rövidebb a heti nyitva tartás, addig 2005-ben már csak négyben, 2003-ban nyolc könyvtárban, 2005-ben pedig már 13-ban volt 40 órás vagy annál hosszabb a nyitva tartás. 2003-ban két olyan könyvtárat találtunk, 2005-ben pedig hármat, amelyben egyáltalán nem vettek könyvet. 2003-ban 17, 2005-ben pedig 13 könyvtár jutott 100-nál több dokumentumhoz. A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet Könyvtára több mint ötezer kötetet kapott. A nyilvántartott könyvek nagy része „ponyvaregény”, de jelentős számban megtalálhatók a szépirodalmi művek, kisebb részben műszaki könyvek. A külföldi állampolgárságú fogvatartottakra is gondolva az intézetek idegen nyelvű műveket, szótárakat is beszereztek. A fenti adatok az intézetek vásárlásaiból és a külső adományokból levődnék össze. Adományok érkeznek magánszemélyektől, karitatív szervezetektől, külföldi nagykövetségektől, konzulátusoktól, elsősorban az idegen nyelvű könyvek.

Az állománygyarapításra fordítható összeg 2004-ben 110 ezerről 170 ezerre emelkedett, majd a következő évben visszacsökkent 124 ezerre. 2003-ban nyolc könyvtárban sajnos 0 forintot költöttek állománygyarapításra. 2004-ben és 2005-ben hat könyvtárban tapasztalták ugyanezt. 2003-ban 11, 2004-ben és 2005-ben pedig 12 könyvtárban fordítottak évi 100 ezer forintot vagy annál többet gyarapításra. Az állománygyarapítás folyamatát intenzív selejtezés kísérte. Így annak ellenére, hogy a könyvtárakba három év alatt összesen 22 ezer új dokumentum érkezett, a könyvtárak állománya szinte semmit nem változott.

⁶ Székely Ervinné: Útmutató a büntetés - végrehajtási intézetek könyvtárainak munkájához. Bp: BVOP Módszertani Igazgatósága, 1997. p. 45-49.

Év	Állománygyarapításra fordítható összeg (Ft)
2003	110 000
2004	170 000
2005	124 000

1. táblázat: Állománygyarapításra fordítható összeg változása a 3 év alatt

2. ábra: Könyvtárak száma, melyek a 3 év alatt 0 Ft-ot fordítottak állománygyarapításra

3.3 A könyvtárosok

A börtönkönyvtárak alkalmazottai az adott intézmény lakói közül kerülnek ki, így az iskolázottságuk, szakmai ismereteik nagymértékben különböznek és függenek attól, hogy aktuálisan kik tartózkodnak éppen az intézetben. Ritkán van arra példa, hogy az elítéltek a szabadságvesztési idejük alatt diplomát szerezzenek, így a meglévő ismereteiket kell kamatoztatni. Meg kell azonban említeni, hogy a Szegedi Fegyház és Börtönben lehetőségük van a fogvatartottaknak felsőfokú könyvtárosi végzettséget szerezni, melynek ideje három év. Az összes alkalmazott és a könyvtáros munkakörben dolgozók száma egyaránt váltakozó. Szinte minden évben található a rendszerben szakképzett könyvtáros: 2003-ban kettő majd a következő két évben egy-egy. Mivel minden évben más helyszínről jelentették a felsőfokú könyvtáros jelenlétét, így nem tudható, hogy a diplomás könyvtárosok vándorolnak-e egyik

intézményből a másikba, vagy szabadulnak és egy másik intézetben jelenik meg egy újabb diplomás könyvtáros.⁷

3.4 A könyvtárhasználat alakulása⁸

A könyvtárhasználat 2003 és 2005 között egyaránt romló tendenciát mutat. Folyamatosan csökken a beiratkozott (regisztrált) olvasók száma, a személyes használók száma, valamint a kölcsönzött dokumentumok száma is. A börtönben a könyvtár népszerű, mivel az elítéltek rengeteg szabadidejükben az unalom elűzése céljából olvasnak. A legtöbben azért szeretnek könyvtárba járni, mert így kiszabadulnak zárkájukból, válogathatnak, nézelődhetnek, és ez már önmagában is felüdülés, még akkor is, ha könyvet nem kölcsönöznek. A bv. intézetek nyilvántartásai alapján a fogvatartotti állomány 30-40 százaléka könyvtári tag, viszont a könyvtárlátogatók aránya ennél sokkal magasabb, megközelíti a 60-70 százalékot. A fegyházbüntetésüket töltő nem dolgozó elítéltek egész napjukat a zárkájukban töltik, csak a napi, összesen egy óra séta és néhány egyéb program alkalmával szabadulnak ki. Számukra tehát csodás lehetőség az olvasás. Sokan például itt szeretik meg a könyveket.

Nagymértékben befolyásolja az olvasási szokásokat az iskolai végzettség. Saját maguk válogathatnak, de kikérhetik a nevelőtiszt vagy a könyvtáros segítségét is a választáshoz. Bármit olvashatnak, ami a polcon megtalálható. Esetenként külön kéréseiket is megpróbálják teljesíteni a könyvigényléseik alapján. Különösen jellemző ez azokra, akik valamilyen tanulmányokat folytatnak (általános iskolától a felsőoktatásig). A fogvatartottak körében nagyon népszerűek a büntetés-végrehajtással kapcsolatos jogszabályok, melyekhez szabadon hozzáférnek. Világosan meghatározzák, hogy milyen tárgyak lehetnek az elítélteknél: könyvek, napilapok, folyóiratok. Ezeket még a magánélzárás alatt is biztosítani kell.

A Fogvatartási Ügyek Főosztálya a könyvtárfejlesztés érdekében még 2004-ben felvette a kapcsolatot a Könyvtári Intézettel, hogy megvizsgálja annak lehetőségét, hogy a közkönyvtárakhoz hasonlóan a büntetés-végrehajtási könyvtárak fejlesztése is megvalósítható-e könyvtárfejlesztési pályázat segítségével. Erre nem találtak lehetőséget, mert a közkönyvtári működés ellenére a bv. intézet jellegéből adódik, hogy a lakosság nem tud kölcsönözni a könyvtárból. Ennek ellenére szinte minden bv. intézetnek van kapcsolata a

⁷ Vidra Szabó Ferenc: Könyvtárak a büntetés - végrehajtási intézetekben. A hozzáférés módja: <http://epa.oszk.hu/01300/01367/00126/pdf/03konyvtarak.pdf> Letöltés ideje: 2012. november 23.

⁸ Vidra Szabó Ferenc: Könyvtárak a büntetés - végrehajtási intézetekben. A hozzáférés módja: <http://epa.oszk.hu/01300/01367/00126/pdf/03konyvtarak.pdf> Letöltés ideje: 2012. november 23.

helyi, elsősorban közkönyvtárral. Az itt dolgozó munkatársak számos kérdésben vannak segítségére a börtönkönyvtáraknak, mint pl. állománygyarapítás, könyvtárközi kölcsönzés, szakmai kapcsolattartás és tanácsadás, stb.

4. Börtönkönyvtárak a Dél-Dunántúlon

A fogvatartottak művelődési és könyvtárhasználati szokásairól a legpontosabb információkat akkor kapjuk, ha közvetlenül tőlük kérdezzük. Zárt világuk miatt nincs túl sok lehetőségünk ennek kivitelezésére, így a legjobb, ha kérdőíves felmérést készítünk velük.

Cser Henrietta is ezt a megoldást választotta, mikor kérdőívet töltetett ki a Baranya, Somogy, Tolna és Zala megyei bv. intézetekben. A nevelőtisztek segítségével 40 darab ívet osztott szét intézetenként, úgy, hogy a felmérésben könyvtári és nem könyvtári tagok is egyaránt részt vettek. Arra a kérdésre, hogy miért olvastak a fogva tartásuk előtt, az első helyre a művelődés céljából, a második helyre a szórakozás céljából és a harmadik helyre a tanulás céljából történő olvasás került. A fogvatartás óta viszont az első helyen az unalom elűzése szerepelt, majd következett a szórakozás, kikapcsolódás és ugyancsak a művelődés szorult az utolsó helyre. Míg a szabad életben főleg vásárlás útján szereztek be könyveket, a börtönben inkább kölcsönadják egymásnak, emellett sokan kapnak otthonról is olvasnivalót, valamint felkeresik az intézet könyvtárát.

A megkérdezettek nagy része, 48,8%-a a fogvatartása előtt is rendszeresen olvasott. A börtönben körülbelül 8%-kal olvasnak többen rendszeresen. Csak bízhatunk abban, hogy szabadulásuk után is megmarad ez a szokásuk. Általában azok olvasnak rendszeresen, akik eddig is szívesen forgatták a könyveket. Akik pedig nem szívesen olvasnak, tévénézéssel, testépítéssel töltik szabadidejüket. Sajnos nem mindegyik börtönkönyvtárba jár sajtótermék, viszont a fogvatartottak bármely postai forgalomban kapható újságot megrendelhetik. A leggyakrabban olvasott sajtótermékek ezekben az intézetekben a négy megye napilapjai, mint A Dunántúli Napló, Somogyi Hírlap, Tolnai Népújság és Zalai Hírlap. Ezeken kívül még a börtönújság is gyakori olvasmány, melyhez ingyen juthatnak hozzá. Megemlítették még a Blikket, a Mai Napot, a Zsaru Magazint, a Népszabadságot, a HVG-t, az Autó-Motorsportot és a különféle női, férfi magazinokat, mint a CKM, FHM. Vannak újságok, melyeket a hozzátartozók küldenek be az intézetbe. A Büntető Törvénykönyv kimondja, hogy egy könyv vagy időszaki kiadvány mennyi időre lehet a fogvatartottnál, az újságok általában kézről-kézre járnak az elítéltek között. A szűkös anyagi körülmények miatt, sajnos a jövőben sem fognak tudni az intézetek több sajtótermékre előfizetni.

Megfigyelhető, hogy akik soha nem voltak könyvtári tagok, nagyrészüket a börtönben sem akar beiratkozni és szabadulásuk után sem élnek a lehetőséggel. Akik a börtönben lettek könyvtári tagok, még nem tudták eldönteni, hogy szabadulásuk után szeretnék-e beiratkozni valamelyik könyvtárba. A volt könyvtári tagok nagyobbik része az intézetben is olvasója a könyvtárnak, és szabadulásuk után is könyvtárlátogatók szeretnék maradni. Ez inkább a magasabb iskolai végzettséggel (érettségi, diploma) rendelkezőkre jellemző.

A fogvatartás óta körülbelül 2%-kal nőtt azoknak az elítéltek a száma, akik hetente többször is ellátogatnak a könyvtárba, a heti egyszeri látogatóké pedig 5%-kal. A havonta egyszeri, a negyedévenkénti és a félévenkénti könyvtárba járók aránya viszont csökkent. Ez azzal magyarázható, hogy akik fogvatartásuk előtt negyedévenként, félévenként vagy ritkábban jártak könyvtárba, most hetente egyszer, vagy többször is betérnek oda. Nem mindenki kölcsönöz, aki megfordul a könyvtárban. Vannak, akik csak nézelődni, lapozgatni mennek be.

Előfordul olyan is, hogy aki eddig rendszeres könyvtárba járó volt, szabadságvesztése idején, mégsem használja ki a lehetőséget. Ennek az lehet az oka, hogy nem talál számára megfelelő olvasmányokat, ezért inkább megkérdi hozzátartozóit, hogy küldjenek be neki. Esetleg olvasás helyett televíziózással vagy sporttal kötik le inkább magukat. A televízióknak igen nagy szerepe van az elítéltek életében: olyanok is igénybe veszik, akik kinti életükben nem szívesen ültek le a televízió elé. Ennek oka lehet a megnövekedett szabadidő, valamint a kényszer, hogy ha a cellatársa televíziót néz, neki is alkalmazkodnia kell hozzá. Főleg filmeket, sorozatokat, híradókat, sportműsorokat és vetélkedőket néznek. Mivel szinte egész nap működik a tévé, ezért olyan műsorokat is megnéznek, melyeket eddig soha. Akadnak olyanok, akik szívesen néznének más csatornákat, mint a Spektrum, National Geographic Channel, stb., de alkalmazkodni kell a többséghez, így leggyakrabban a TV2 és az RTL KLUB műsorait nézik. Legtöbbször a cellákban minden elítéltnél külön tévé készüléke van.

A szerző idézett néhány véleményt a tévénézőktől:

„Tévét nézek, mert a könyvtári állomány elavult.”

„Inkább tévét nézek, mert csak csendben tudok olvasni, de az itt nincsen.”

„Kikapcsol a tévézés.”

És az olvasóktól:

„Az olvasás jobban leköt, és amíg olvasok, nem érzem magam bezárva.”

„Akkor olvasok, amikor akarok, és tanulok az olvasottakból.”

„Azért szeretek olvasni, mert senki sem kritizálja meg, amit olvasok, senkihez sem kell szólnom, és nem zavarok olvasás közben.”

„Olvasok, mert a témát én választom meg, míg a tévében azt kell nézni, amit a többség akar.”

4.1 A börtönkönyvtárak költségvetése

Sajnos ezek a könyvtárak előre meghatározott évi költségvetéssel nem rendelkeznek, a számukra juttatott évi 50-130 ezer forint pedig nem elegendő az állomány frissítésére, mivel ebből kell megvásárolniuk a társasjátékokat, sporteszközöket is. A maradék pénzből már csak a legszükségesebb dokumentumokra futja (szótárak, nyelvkönyvek). Sok esetben csak az olcsó könyveket tudják beszerezni. Ez azt eredményezi, hogy a börtönkönyvtárakban egyre kevesebb az új dokumentum és eltérő felszereltségű börtönkönyvtárak jönnek létre. Nem túlzás kijelentenünk, hogy a börtönkönyvtárak gyűjteménye mind elavult. A könyvállománynak megfelelően ki kellene szolgálnia az egyre vegyesebb összetételű fogvatartottakat is, pl. nemzetiségek, külföldiek. Ha lépést szeretnének tartani a fejlődéssel, előbb-utóbb elkerülhetetlen lesz a számítógép alkalmazása szövegszerkesztésre, nyilvántartások vezetésére, CD-ROM-ok, adatbázisok kezelésére. A Zala Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet könyvtárának a 2001. év végén kapott számítógéppel az a célja, hogy az állomány nyilvántartását gépre vigyék, mert így könnyebb jegyzéket készíteni a dokumentumokról, követni a kölcsönzéseket. Belső pályázat útján pedig nyertek egy korszerű multimédiás gépet, amely lehetőséget teremtett egy stúdió kialakítására, melynek segítségével börtönrádiót is tudnának működtetni.

1990-ben a Könyvtáros Egyesületek és Intézmények Nemzetközi Szövetsége (International Federation of Library Associations - IFLA) „Hátrányos helyzetű olvasókat kiszolgáló könyvtárak” (Libraries Serving Disadvantaged People - LSDP)⁹ Szekciójának Börtönkönyvtári Munkacsoportja megfogalmazta és kiadta a börtönkönyvtári irányelveket, melyeket minden börtönkönyvtár alkalmaz.¹⁰ A bv. intézetek feladata könyvtáraik támogatása, fejlesztése és megfelelő működésük biztosítása.

⁹ MANCI oldala. Hozzáférés módja: http://w3.oszk.hu/manscr/wwwi32.exe/%5Bin=refl.in%5D/?06/245*55134
Letöltés ideje: 2012. december 17.

¹⁰ Cser Henrietta: Büntetés – végrehajtási könyvtárak helyzetképe a Dél – Dunántúlon. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2003. 12. évf. 3. sz. (2003) p. 40-42.

4.2 Érvényességi terület

A „börtön” és „börtönök” elnevezéseket gyűjtőfogalomként használjuk a börtönök, előzetes házak, fegyházak, fogdák, törvényszéki kórházak és a fiatalok intézeteire.

4.3 A börtönkönyvtárak működése és céljai

A 25 főnél nagyobb népességű börtönöknek rendelkezniük kell saját könyvtárral a bentlakók számára. Igazodniuk kell a börtön sajátosságaihoz és igyekezniük kell felülmúlni a helyi közkönyvtárakat. Fontos szerepet játszanak itt jogi könyvek, az idegen nyelvű dokumentumok és önképzési anyagok. Újságok, folyóiratok, rádió és televízió által folyamatos tájékoztatást kell biztosítani a fogvatartottaknak a külvilág híreiről. A könyvtárhasználatra fordítható idő meghatározott, ez a tény kicsit csökkenti a könyvtár értékét. A fejlesztéshez különböző pályázatok is lehetőséget adhatnak. Fontos lenne, hogy a börtönökben szakképzett könyvtárosok dolgozzanak, vagy a nevelőtisztek könyvtári irányú szakmai továbbképzést kapjanak. Szükséges lenne, hogy tartsák a kapcsolatot a megyei és városi könyvtárakkal. Ez a kapcsolat az 1970-es 1980-as években egész jól működött, de a rendszerváltás után ezek a kapcsolatok felbomlottak és mostanában alakulnak újra. A börtönkönyvtárak egymás közötti kapcsolattartásának sem alakult ki intézményes formája, pedig ennek megvalósításával lehetőség nyílna a cserére, valamint egymás segítésére. További célok:

- Minden fogvatartott számára elérhetővé kell tenni a könyvtárat és annak szolgáltatásait. Elegendő időt kell biztosítani a válogatáshoz, keresgéléshez, igénybejelentéshez. A könyvtárosnak hetente fel kell keresni azokat a fogvatartottakat, akik valamilyen korlátozás miatt nem látogathatják a könyvtárat. Számukra biztosítani kell a könyvtár teljes katalógusához való hozzáférést is.
- Ismeretük bővítésével hozzá kell segíteni őket a munkaszerzés lehetőségéhez és személyes önmegvalósításukhoz.
- A börtönkönyvtárnak a programok sikeres végrehajtásához biztosítani kell helyiséget és információs anyagokat.
- A könyvtárhasználatra való nevelés segíthet a fogvatartottaknak a társadalomba való visszatérésükhöz

- A könyvtárnak speciális segítséget kell nyújtania az írás-olvasási és számolási problémákkal küzdő fogvatartottaknak, a bevándorlóknak és a kisebbségi csoportok mindegyikének is.¹¹

Ezeknek az irányelveknek köszönhetően fontos könyvtári szolgáltatások valósulhatnak meg a börtön rendszerében. Annak ellenére, hogy a legtöbb fogvatartott aluliskolázott és eddig nem részesítette előnyben a könyveket, komoly szerepet játszik az olvasás életükben. Kevés az olyan fogvatartott aki „kinti” életében is beiratkozott tag volt valamely nyilvános könyvtárban. Megállapítható, hogy a közkönyvtárak kevésbé foglalkoznak ezen rétegek elérésével. Nagyon lényeges tényező, hogy milyen könyvet ajánlanak a fogvatartottnak, mivel a minőségi művek, színvonalasabb olvasást, meghatározóbb hatást eredményeznek. Ezért alapvető lenne az a felfogás, hogy a börtönkönyvtárak színvonalának utol kell érni a többi nyilvános könyvtár színvonalát. A börtönkönyvtárnak megvan az a képessége, hogy helyben szolgálja ki a fogvatartottakat, és aki nyitott a lehetőségre azt eléri. Ezért a börtönkönyvtárat a legjobb könyvtárak egyikévé kellene fejleszteni.

Szükséges egy olyan szakmai dokumentum kiadása, mely meghatározza a börtönkönyvtárak célját és filozófiáját. Ez a dokumentum továbbá tisztázhatná a börtönkönyvtárral kapcsolatos rendelkezések jogi állását is.

Az ENSZ 40. szabálya, a „Minimum irányelvek a fogvatartottak kezeléséről” szintén meghatározza az alapelveket: „Minden intézetnek rendelkeznie kell egy könyvtárral - amely a fogvatartottak valamennyi kategóriája számára szolgál - megfelelően ellátva mind szórakoztató mind szakkönyvekkel, továbbá elő kell segíteni, hogy a fogvatartottak a könyvtár állományát teljes mértékben kihasználják.” Az Alapszabály az olvasóknak (1994), melyet a Nemzetközi Könyv Bizottság és a Nemzetközi Kiadók Szervezete fogalmazott meg és az UNESCO adta ki, azzal érvel, hogy „az olvasás egyetemes jog”, ezért meg kell teremteni az ehhez szükséges körülményeket mindenki számára. Az UNESCO - nyilatkozat a közkönyvtárakról c. dokumentumban. (1995) ez a gondolat úgy jelenik meg, hogy a közkönyvtári feladat a fogvatartottak kiszolgálása.¹²

¹¹ Cser Henrietta: Büntetés – végrehajtási könyvtárak helyzetképe a Dél – Dunántúlon. Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2003. 12. évf. 3. sz. (2003) 44. p.

¹² Irányelvek a börtönkönyvtárak számára. Szerk. Frances E. Kaiser Budapest. BVOP Módszertani Igazgatósága, 1997. p. 11-15.

4.3.1 A fogvatartotti könyvtár feladatai¹³

A fogvatartottak a többi állampolgárhoz hasonlóan jogosultak a könyvtári szolgáltatások eléréséhez, ezzel együtt pedig az információhoz való hozzájutáshoz. Jogosultak arra, hogy olvassanak, tanuljanak és sportoljanak. Mivel az elítéltek csak a börtönön belül mozoghatnak - persze ezt is korlátok között - ezért a könyvtárnak az intézetben belül kell elhelyezkedni.

A „kinti” könyvtárakhoz hasonlóan a programokhoz és szolgáltatásokhoz egyenlő hozzáférést és elegendő időt kell biztosítani. A könyvtár egyedülálló helyzetét a börtönben az adja, hogy az információ egyedüli forrásai - a televízió és a rádió mellett - ezért azt kötelességük gyűjteni és közreadni. A könyvtárnak ösztönöznie kell az elítéltek intellektuális, szociális és kulturális fejlődését, valamint teljes értékű információs és szórakoztató központtá kell válnia. Támogatnia kell az oktatási lehetőséget az intézetben belül, a fogvatartottakat tanulásra ösztönözni, hogy ezzel szélesedjen kulturális hátterük. Segítenie kell a szabadulás után a társadalomba való sikeres visszatérésüket, valamint a könyvtárnak a személyi állomány számára is biztosítani kell a szakmai fejlődéshez szükséges anyagokat. Végül a börtönkönyvtári rendszernek hasonlítania kell ahhoz a rendszerhez, melyet az összes ország közkönyvtáraiban használnak.

4.3.2 Jogi alapok

A működést szabályozó dokumentumokban meg kell határozni a börtönkönyvtárak jogi alapjait is, hogy biztosítsa az érvényes, helytálló jogi hátteret. A jogforrásoknak támogatniuk kell a könyvtárak országos és nemzetközi együttműködését is.

4.3.3 Terv és érvényességi terület

Az irányelvek feladata, hogy elősegítsék a börtönkönyvtárak létrejöttét, biztosítsák eredményes és minőségi működésüket, valamint tájékoztassák a könyvtárosokat a fogvatartottak könyvtári ügyeiről.¹⁴

4.3.4 A könyvtár állománya

Bizonyos intézetek nem tudnak folyóiratot előfizetni a könyvtár számára. Ilyenek például a Somogy és a Baranya megyei Büntetés-végrehajtási Intézet. A könyvtárak általában 20-25 m² alapterületűek, és könyvtárosi munkaszobát egyik intézetben sem találunk. Nincs lehetőség audiovizuális és elektronikus anyagok egyéni felhasználásra ezért ilyeneket nem is

¹³ Irányelvek a börtönkönyvtárak számára. Szerk. Frances E. Kaiser Budapest. BVOP Módszertani Igazgatósága, 1997. 11. p.

¹⁴ Irányelvek a börtönkönyvtárak számára. Szerk. Frances E. Kaiser Budapest. BVOP Módszertani Igazgatósága, 1997. p. 11-15

nagyon szereznek be. A somogyi börtönkönyvtárban hat darab vallási témájú videokazetta, a zalaiban pedig harminc darab AV dokumentum található. Ezek 1/3-a régi magyar film és természetfilm, a többi pedig vallási témájú kazetta. Sajnos a látáskárosultak, illetve a gyengénlátók részére egyik intézet könyvtárában sem biztosítanak megfelelő irodalmat. Nem megoldott továbbá az etnikai csoportok és a külföldiek könyvvvel való ellátása sem. Az idegen nyelvű dokumentumok, melyek általában ajándékozás során kerülnek a könyvtárakba, nincsenek szakszerűen feltárva.

4.3.5 Az Olvasás Éve

Az Olvasás Évének meghirdetése a Zala megyei börtönben sokakat ösztönzött arra, hogy könyvet vegyenek a kezükbe, és a még eddig nem olvasóknál is sikereket értek el. Többen keresték a könyvtárban azokat a könyveket, melyekről a foglalkozásokon hallottak. Jó lenne, ha az Olvasás évének befejeződésével is folytatódna a hasonló foglalkozások, sőt bővítenék a témákat, akár külső szakemberek bevonásával is. Előnyös kezdeményezés lenne, például a biblioterápia bevezetése és rendszeres alkalmazása.

5. Röviden a biblioterápiáról

A mai rohanó világban nagyon kevés figyelmet fordítunk egészségünkre. A sok stressz pszichoszomatikus betegségeket okoz, melyek a lelki problémák testünkre gyakorolt káros hatásai. Sokan az orvosokra és a gyógyszerekre bízják magukat, mert úgy gondolják, hogy az antibiotikumok segítségével újra egészségesek lehetnek. A gyógyszeres kezelés azonban csak akkor hatásos, ha társul hozzá a lélek kezelése is. A pszichológusok és pszichiáterek munkája mellett az is szükséges, hogy a beteg olyan emberekkel tudja megbeszélni problémáját, akik hasonló cipőben járnak. A biblioterápiát nem csak orvosok alkalmazhatják, hiszen már az is biblioterápia, ill. annak elindulása lehet, ha az olvasó bemegy a könyvtárba és kikéri a könyvtáros tanácsát ahhoz, hogy mit olvasson. A biblioterápia csoportos változatát még hatásosabban lehetne a bv intézetekben is használni. A könyvtáros ideális személy az ilyen foglalkozások megtartásához, mert munkájából kifolyólag nagyon jól ismeri a felhasználható és rendelkezésre álló irodalmat. Személyes kapcsolatban áll az olvasókkal, akik megbíznak benne és nyugodt szívvel mondják el problémáikat.¹⁵ Persze ehhez külön szakmai ismeretek szükségesek, sőt elképzelhető lenne speciális tanfolyamok indítása a börtönkönyvtárban dolgozók, ill. nevelőtisztek számára.

¹⁵ Gulyás Enikő: A biblioterápia alkalmazása a könyvtárban és a könyvtáros képzésben. Szakdolgozat. 3. p.

Hozzáférés módja:

http://ganyemedes.lib.unideb.hu:8080/dea/bitstream/2437/95304/1/Szakdolgozat_Guly%C3%A1s_Enik%C5%91.pdf Letöltés ideje: 2012. november 12.

A hetvenes - nyolcvanas évek körül fedezték fel, hogy milyen nagy jelentőségű a biblioterápia a betegek, a hátrányos helyzetűek és az elítéltek körében. Kísérleti jelleggel tartottak már szakemberek által végzett biblioterpáis csoportfoglalkozásokat. Sajnos a gyakorlat az, hogy a biblioterápia nem része a reszocializációs folyamatnak. Próbálkozások persze vannak szociális gondozó és a nevelőtiszt könyvajánlása által, valamint előfordul, hogy együtt megbeszélik az elolvasott könyveket. Ez azonban még nem nevezhető irányított olvastatásnak előre kiválasztott művek alapján. A tevékenység ugyanis nem rendszeres és nincs utólagos kontroll, valamint egyáltalán nem figyelik meg az esetleges változások, javulási tendenciákat. Sajnos azt a következtetés kell levonnunk ezek alapján, hogy Magyarországon az elítéltek körében nem alkalmaznak biblioterápiát.

A biblioterápiához hasonlóan felmerülhet bennünk a kérdés, hogy létezik-e olyan a börtönben, hogy olvasáskorlátozás? Elsőre kicsit furcsán hangozhat, hogy miért korlátoznánk valakit abban, amit olvasni szeretne. Viszont most börtönben lévő emberekről beszélünk, akik között találhatók olyanok, akik erőszakos cselekmény miatt kerültek be. A börtön eléggé ingerszegény környezet, talán csak a könyvek lehetnek azok, melyek stimulálják elméjüket. Biztos, hogy jól teszünk azzal, hogy engedjük „tovább romlani” brutalitásukat, agresszivitásukat? Zöllnerné László Edina a nevelőtisztől erre a kérdésre azt a választ kapta, hogy nincs olvasáskorlátozás.¹⁶ Viszont nyilván az állománybeszerzésben nem az horror, vagy más agressziót növelő olvasmányok állnak az első helyen.

A kritériumok, melyeknek valamennyi esetben jelen kell lenniük a biblioterápia folyamatában:

Egy speciális kitűzött cél érdekében:

- Tudatosan megtervezett és irányított folyamat,
- Válogatott irodalmi anyagok olvastatása és megbeszélése

A tevékenység célja a gyógyítás, rehabilitáció, valamint a fejlesztés és megelőzés.

A tevékenység helyszínei lehetnek:

- Kórházak, szanatóriumok, rehabilitációs intézetek, átmeneti otthonok
- Szociális intézmények: gyermekotthonok, állami gondozó intézmények, öregek otthonai, szociális otthonok, utógondozó intézmények, stb.

¹⁶ Zöllnerné László Edina: Börtönkönyvtárak. Szakdolgozat. Eötvös József Főiskola Budapesti Konzultációs Központ, 2006. p. 14-27.

- Oktató – nevelő intézmények: iskola, napközi otthon, nevelési tanácsadó, kollégium, nevelőotthon, stb.
- Közművelődési intézmények: könyvtárak, művelődési otthonok, klubok, ifjúsági és úttörő házak, olvasótáborok, stb.
- Büntetés - végrehajtó, javító – nevelő intézmények

A tevékenység irányítói:

- Orvosok, pszichológusok, szociális gondozók
- Pedagógusok, nevelők
- Könyvtárosok, népművelők

A tevékenység felhasznált anyaga:

- Nem szépirodalom (non fiction)
- Szépirodalom (fiction) Bármely műfaj alkalmas, bár terjedelme miatt inkább a novella és a vers a gyakoribb, mert egy foglalkozáson belül akad idő a felolvasásra és a megbeszélésre is.

A foglalkozás irányultsága:

- Befogadásra orientáló
- Alkotásra orientáló

A tevékenység módszerei:

- Egyéni
- Csoportos biblioterápia

Esetünkben a börtönökben folyó biblioterápia az érdekes. A bűnöző gyakran betegesen menekül és fél a valóságtól. Nem tekinti magát a társadalom aktív részesének, ezért képzeletbeli világba menekül, ahol ő alakíthatja sorsát, így akár győztes is lehet. Nem érez felelősséget és nem magát, hanem a társadalmat okolja sorsáért. Viselkedése csak akkor változik, ha felismeri, hogy önmagában kell keresnie kudarcainak forrását – állapítja meg Bartos Éva. A bv. intézetekben ezért alkalmaznak olyan terápiákat, mint a sport, az oktatás és a könyvolvasás. Sokféle csoporttevékenységben fontos szerepet tölt be a könyvtár. Létrehozta különféle témákban olvasó – és vitaklubokat. Első lépés, hogy az elítélt felismerje kudarcainak gyökerét, majd második lépésként részt is kell vennie, majd végül ki

kell, hogy alakuljon benne egyfajta realitásérzéknek. Az olvasóprogramot a könyvtáros irányítja, de ezt kiegészíti a „független” olvasás, mellyel új élményeket és ismereteket szerezhet, gondolatai szabadon szárnyalhatnak.¹⁷

6. Börtönkönyvtárak Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei könyvtárak lapjában olvasható a következő interjú, mely Varga Zsolt bv. őrnaggyal készült Nyíregyházán.

Varga Zsolt szerint a büntetés - végrehajtás fontos feladatának tartja, hogy nagy hangsúlyt fektessen a fogvatartottak szabadidejének hasznos és személyiségfejlesztő eltöltésére. Ugyanis ennek segítségével biztosítható az, hogy az elítélt a szabadságvesztése idején is megőrizze önbecsülését, valamint fontosnak tartsa a felelősségérzet és a társadalmi hasznosság tudatát. Ennek segítségével tud majd szabadulása után eredményesen visszailleszkedni a társadalmi életbe. Elmondása szerint az intézet ennek érdekében mindent megtesz, hogy a fogvatartottak szabadidejüket hasznosan és értékesen tölthessék el. Lehetőségeikhez mérten szabadidős és öntevékeny foglalkozásokat biztosítanak. A szabadidő felhasználásában a legnagyobb szerepet a fogvatartotti könyvtár játssza. Ez az intézeti könyvtár kb. 40 négyzetméter alapterületű és olvasóteremmel is rendelkezik. Egy fő hivatásos állományú taggal és egy fő fogvatartottal működik, aki a napi munkáját végzi ott, valamint kiszolgálja könyvekkel társait. Évente átlagosan 4500 - 5000 fő fordul meg a könyvtárban, ezek közül 750 - 800 fő kölcsönöz is. Lehetőség van a sajtótermékek helyben olvasására, valamint olvasószakkör is működik az érdeklődő fogvatartottak számára, melynek keretében egy-egy művet feldolgoznak és közösen értelmeznek. A könyvtár állományát 8547 db. könyv, 278 db. hanglemez, 13 db. DVD lemez, 5 db. CD lemez és 117 db. videokazetta alkotja. Állománygyarapítása érdekében a könyvtár szerződést kötött a Könyvtárellátó Közhasznú Társasággal, mely az intézet vezetése által vásárol könyveket az erre elkülönített összegből. Az idegen nyelvű könyvek tárolásához az elmúlt években külön részt alakítottak ki, ahol orosz, ukrán és német nyelvű könyvek találhatók. Ukrán állampolgárok nagy arányban vannak jelen az intézetben a határ közelsége miatt, ezért is fontos a nekik megfelelő könyvek beszerzése. Az intézetnek együttműködési megállapodása van néhány egyházzal, így tőlük is jelentős számban kap az intézet könyveket. Előfordul az is, hogy civil szervezetek keresik fel a könyvtárat felajánlásokkal. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Móricz Zsigmond Könyvtár pályázata által 270 db. könyvvel gyarapodott az állomány, mely igazodott a fogvatartotti igényekhez, ezért ezek a dokumentumok a könyvtár legolvasottabb példányai. Általában a

¹⁷ Bartos Éva: Olvasókönyv a biblioterápiáról, OSZK - KMK, Budapest, 1989. p.17-18.

könnyedebb művek a keresettek, de sokan kölcsönöznek meséket, szótárakat, nyelvkönyveket. A börtönben rengeteg idő áll a fogvatartottak rendelkezése, ezért van, aki nyelvtanulással üti el és van olyan is, aki azért olvas, hogy fantáziavilágába merülhessen. A börtönkönyvtári kölcsönzésre is ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint a többi könyvtárra, de esetenként előfordul, hogy egy-egy könyv nem kerül vissza, mert a fogvatartott magával viszi. Sajnos a könyvtár még a manuális rendszer szintjén áll, viszont a könyvek naprakészen tartásában sokat segítene a számítógépes rendszerre való áttérés. Ezt azonban az anyagi keretek nem engedik meg. Az tapasztalható, hogy a fogvatartottak igényt tartanak a könyvtár szolgáltatásaira a szabadidő eltöltése érdekében, ehhez azonban biztosítani kell a minőségi, élvezhető olvasmányokat. A könyvtár mindent megtesz ennek érdekében, de csak szűkös keretek között képes mozogni. A könyvtár előfizet különböző folyóiratokra, ezzel is lehetőséget adva az elítélteknek, hogy informálódhassanak a külvilágról. A gyarapítási keret ezek beszerzéséhez kevés, így szívesen fogad a könyvtár felajánlást a folyóirat előfizetésekre is.¹⁸

6.1 A tiszalöki börtönkönyvtár

A cikkben olvasható, hogyan rendezik be a tiszalöki börtönkönyvtárat, azaz a könyveket a raktári rendszer alapján polcokra pakolják. 10 000 cutterezett, raktári jelzettel ellátott könyv lapult a dobozban és várták, hogy a helyükre kerülhessenek. Szétválogatták a szak - és szépirodalmat, a kézikönyvtári állományt, valamint kiemelték az állományból a verseket, a drámákat, a kötelező irodalmat, a tankönyveket és a krimiket. A könyvtár berendezése sikeresen lezajlott. Ezek után következett a leendő könyvtáros betanítása, akit a fogvatartottak közül választottak ki. Először megismertették vele a könyvtárhasználati szabályzatot, majd a szíren könyvtári rendszerben a keresési lehetőségeket. Tisztázni kellett, hogy az olvasók beiratkozásakor, milyen teendői vannak, valamint, hogy kölcsönzéskor milyen adminisztrációs feladatokat kell elvégeznie. Azt, hogy hogyan tartsa meg a könyvtári rendet és hogyan tartassa be ezt az olvasókkal. A kölcsönzéseket írott formában is rögzíteni kell. Ha egy könyvet megrongálnak, annak ellenértékét a fogvatartott juttatásából kell levonni. Mivel a kézikönyvtári állomány csak helyben használható, ezért ezeket a tiltott lelőhelybe helyezték el, megakadályozva ezzel a kölcsönzést. A kiválasztott könyvtáros kolléga készségesen fogadta az információkat és azokat a gyakorlatban is nagyszerűen alkalmazta. Az olvasók körében nagy sikere van a nyelvkönyveknek, a kalandregényeknek és

¹⁸ Könyvtári Kis Híradó, XIII. évf. 2. (50.) sz. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei könyvtárak lapja. 2008. június, 17. p.

a krimiknek is. Az olvasók jelenlegi száma 294. A tiszalöki könyvtár 700 személyes, európai szintű és lehetőséget biztosít a tanulásra és munkavégzésre. (Tölgyesi Attiláné igazgató, Városi Könyvtár és Művelődési Ház, Tiszalök)¹⁹

Amberg Eszter megállapítja, hogy a legnagyobb könyvtárhelyiséggel a Szegedi Fegyház és Börtön rendelkezik, mely 280 m² alapterületű és külön olvasóteremmel is rendelkezik, míg a könyvtárak alapterülete átlagosan 72m². A skála alján a legkisebb, egy 15m²-es könyvtárhelyiség. Személyes látogatások alkalmával megállapította, hogy általában elegendő hely áll rendelkezésre a tároláshoz és szolgáltatásokhoz. A legtöbb könyvtár kap természetes fényt, azonban van, ahol csak mesterséges fénnel lehet világítani. A könyvespolcon és a munkaasztalon kívül általában kevés szék és asztal áll rendelkezésre a helyben olvasáshoz vagy csoportos foglalkozásokhoz. Szabolcs-Szatmár-Bereg és Vas megyében lévő könyvtárak vannak a legjobb pozícióban a dokumentumállomány, a fizikai adottságok és elhelyezkedés szempontjából. A szombathelyi vezeti a sort, amely évente kb. 1000 dokumentummal tudja növelni állományát, míg a tiszalöki intézet az induló 10 000 kötetes állományát egyáltalán nem tudja növelni, ezért stagnáló állapotban van.²⁰

Zöllnerné László Edina ugyancsak a börtönkönyvtárak állományát hasonlítja össze. 2004. december 31-i adatok szerint:

Bv. intézet	A könyvtár állománya (db. könyv)
Állampusztai Országos Büntetés - végrehajtási Intézet	21 428
Balassagyarmati Fegyház és Börtön	11 255
Baracskai Országos Büntetés - végrehajtási Intézet	15 786
Budapest Fegyház és Börtön	26 139
Fiatakorúan Büntetés - végrehajtási Intézete	8 600
Kalocsai Fegyház és Börtön	10 643
Márianosztrai Fegyház és Börtön	17 757
Nagyfai Országos Büntetés - végrehajtási Intézet	8 756
Pálhalmi Országos Büntetés - végrehajtási Intézet	25 229
Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön	9 675
Sopronkőhidai Fegyház és Börtön	14 865

¹⁹ Könyvtári Kis Híradó, XIII. évf. 2. (50.) sz. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei könyvtárak lapja. 2008. június, 18. p.

²⁰ Amberg Eszter: Könyvtárak a peremhelyzetben élők szolgálatában. Börtönkönyvtárak 2006 – 2010. In: Könyvtári Figyelő 2012/2 p. 241-253.

Szegedi Fegyház és Börtön	19 784
---------------------------	--------

2. táblázat: A könyvállomány alakulása a bv. intézetekben²¹

Kik és mit olvasnak odabent?

Mivel a fogvatartottaknak rengeteg idejük van odabent, általában örülnek bármilyen lehetőségnek, amivel elüthetik a szabadidejüket. Ennek egyik kedvelt lehetősége a könyvtárba járás, az olvasás, tanulás. A nyilvántartások szerint a fogvatartotti állomány 30-40%-a könyvtári tag, ám a látogatottság eléri a 60-70%-ot. Ez a tendencia azt mutatja, hogy sokan nem kimondottan kölcsönözni mennek, hanem csak nézelődnek, sétálgatnak a polcok között, mivel addig is kiszabadulhatnak a zárkájukból. A nem dolgozó fegyházas elítéltek számára a legnagyobb ajándék az olvasás lehetősége, hiszen a napi 1 óra sétán kívül folyamatosan a zárkájukban tartózkodnak.

A meglévő állományból tetszés szerint válogathatnak, de a nevelőtiszt vagy a szociális előadó tanácsát is kikérhetik. A nevelő mindig tiszt, a szociális előadó viszont nem, ő csak a könyvtár kezelésével megbízott személy és a személyi állomány tagja. Az elítéltek sokféle olvasni való közül választhatnak. A bv. szervezet kétheti rendszerességgel jelentet meg börtönújságot, melyek közlik a börtönök belső szervezetével kapcsolatos fontos információkat. Minden zárkába jár egy börtönújság. Van egy másik újság is, ez a Börtönügyi szemle, amely a személyi állományé és mindenki névre szólóan kapja.

A bv. intézetek hónapról - hónapra készítenek statisztikát arról, hogy melyek a legkeresettebb, legolvasottabb könyvek. Általánosságban elmondhatjuk, hogy legtöbben mesekönyveket, kalandregényeket és útleírásokat olvasnak.

A Szegedi Fegyház és Börtönből pontos címeket is megtudhatunk a 2005-ös évre vonatkozóan. A legkeresettebb könyvek: M. Puzo: A keresztapa című műve, Ajtmatov: Vesztőhely című regénye és Flowes: Lepkegyűjtő. Ezek a címek mutatják, hogy a bűnmítosz nagyon népszerű közöttük. A börtönvilágban való boldoguláshoz sokan - főleg a nem cigány származásúak - cigány nyelvkönyvet kölcsönöznek. Ezekbe az években végzett felmérés alapján a fogvatartottak 24,8%-a cigánynak vallja magát. Kedveltek a kalandregények is, pl. Pizskos Fred, a kapitány, valamint a Fegyverek szava. E. M. Natmanstól a Pizskos tizenkettő

²¹ Zöllnerné László Edina: Börtönkönyvtárak. Szakdolgozat. Eötvös József Főiskola Budapesti Konzultációs Központ, 2006. p. 14-27.

és Jules Verne művei; a misztikus, rejtelmes sikerkönyvek, mint a Harry Potter, de ne feledkezzünk el a mesék, a versek és verseskötetek keresettségéről se.²²

7. A Sopronkőhidai Fegyház és Börtön

Hozzám személy szerint a legközelebb a Sopronkőhidai Fegyház és Börtön áll, ugyanis 2012 nyarán ott töltöttem szakmai gyakorlatomat. Olvasásszociológia, - pedagógia és – pszichológia órán tanultam a börtönkönyvtárakról. Igazából elég kevés szó esett róla, engem pedig mélyebben érdekelt a dolog, ezért határoztam el, hogy itt töltöm a nyári gyakorlatomat. Sopronban lakom, amihez nagyon közel van Sopronkőhida, ezért úgy döntöttem, megérdeklődöm, hogy egyáltalán lehetséges-e, hogy szakmai gyakorlatot végezzek ott. Érdeklődő e-mailemre azt a választ kaptam, hogy az osztályvezető úr szerint lehetséges, azonban ez parancsnoki hatáskör, ezért egy kérelmet kellett írnom Dr. Pantali Zoltán bv. dandártábornok, bv. főtanácsosnak. Tőle kaptam meg az engedélyt ehhez a cseppet sem szokványos gyakorlathoz. Vörös Csaba bv. alezredes, bv. osztályvezető úr Ábrahám Tibor bv. őrnagy, vezető nevelő, programszervező, sajtóreferens felügyeletére bízott. Ezek után vele tartottam a kapcsolatot e-mail-ben. 2012. július 3-án kezdtem meg a gyakorlatomat az intézetben. Első napom körbevezetéssel telt, ahol Ábrahám Tibor őrnagy úr mindet megmutatott és elmagyarázott. Már belépéskor tapasztaltam a fegyelmet és a szigorú ellenőrzést, egy fémkereső kapun kellett átmennem, majd kézi fémkeresővel is átnéztek. Rengeteg új információval gazdagodtam, melyeket a következőkben próbálok meg összefoglalni.²³

7.1 A Sopronkőhidai Fegyház és Börtön rövid története

1883-ban engedélyezték az intézet felépítését és egy egykori cukorgyártelepet vásároltak meg erre a célra. Wágner Gyula tervei alapján 1886-ban készült el. Az idén ünnepelte fennállásának 125. évfordulóját. Ezen évek alatt a börtönnek több elnevezése is volt: 1886-tól Soproni Királyi Országos Fegyintézet, 1929-től Soproni Királyi Országos Fegyintézet és Szigorított Dologház, 1947-től Soproni Országos Büntetőintézet, 1951-től Sopronkőhidai Országos Börtön, 1967-től Sopronkőhidai Büntetés-végrehajtási intézet, 1972-től Sopronkőhidai Fegyház, 1981-től Sopronkőhidai Fegyház és Börtön. Az intézet 1886-ban kezdte meg működését és az első fogvatartottakat ez év októberében szállították ide.

²² Zöllnerné László Edina: Börtönkönyvtárak. Szakdolgozat. Eötvös József Főiskola Budapesti Konzultációs Központ, 2006. p. 14-27.

²³ Szakmai gyakorlat és személyes tapasztalatok, beszélgetések alapján

A trianoni békeszerződés értelmében, 1921-ben Magyarország nyugati területeinek nagy részét Ausztriához csatolták és a tervek szerint ebbe beletartozott Sopronkőhida is. Elrendelték az intézet kiürítését, de az 1921. évi népszavazásnak köszönhetően Sopronkőhida mégis magyar maradt, így 1922-ben elkezdődött a fogvatartottak visszatelepítése. 1928-ban az intézet egyik elkülönített részét szigorított dologházzá jelölték ki. 1944-ben a Vörös Hadsereg elől menekülő Szálasiék Sopronkőhidán helyezték el a politikai foglyokat. Sopronkőhidán voltak fogvatartva a kommunisták, a partizánok, és az ellenállási mozgalom lebukott tagjai, többek között Bajcsy-Zsilinszky Endre, Almásy Pál, Rajk László. Ekkor végezték ki az intézettel szemközti iskolaépületben Bajcsy-Zsilinszky Endrét, Pataki Istvánt és Pesti Barnabást. 1945. március 29-én kiürítették az intézetet, majd II. világháborút követően a szovjet csapatok hadifogolytáborot létesítettek a területén. Az intézetet 1951-ben felszámolták. Sok hányattatás után 1955 tavaszán kezdődött meg a rabok újraterelése.

1924-től az elítélteket a magánkézben lévő, majd 1955-től már állami tulajdonban működő Sopronkőhidai Szövőgyárban foglalkoztatták. Az 1960-as években szövődei üzemcsarnok, új kazánház, bástyafal és őrtornyok, majd az 1980-as években sportpálya is épült. 1993-ban konyhát és étkezdét 1996-ban új fürdőket alakítottak ki. A fogvatartottak munkáltatását jelenleg az intézet mellett működő Sopronkőhidai Ipari és Szolgáltató Kft. biztosítja.²⁴

7.1.1 Az intézet jellemzői

A Sopronkőhidai Fegyház és Börtön a Győr - Moson - Sopron megyei Sopronkőhida településen helyezkedik el. Felügyeleti szerve a Belügyminisztérium, szakfelügyeletet ellátó szerve a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága. Tevékenységi körébe tartozik az előzetes letartóztatással, a felnőtt korú férfi elítéltek fegyház és börtön fokozatú szabadságvesztésével összefüggő büntetés-végrehajtási feladatok ellátása.

²⁴ A Sopronkőhida Fegyház és Börtön honlapja, a hozzáférés módja: <http://www.bvsk.hu/>. Letöltés ideje: 2012. szeptember 30.

3. ábra: Sopronköhida Fegyház és Börtön épülete²⁵

A Sopronköhida intézetben kizárólag férfi fogvatartottakat őriznek. Az intézet fokozata fegyház és börtön, de fogházas rész is található. A zárkaépület, az igazgatási épület, a konyha, a kórház és a bástyafal 1886-ban épült. Az intézet részei: parancsnoki épület, fogvatartottak elhelyezési körlete, kórház, raktár és a Kft. épülete.

4. ábra: Fesztiválzárka²⁶

A fesztiválzárka c. kép bemutatja azt a kis buszt, melyet a VOLT fesztiválra rendeztek be. Ezzel próbálták szemléltetni az érdeklődőknek, hogyan is néz ki egy börtöncella.

²⁵ Wikipédia honlapja, hozzáférés módja:

http://hu.wikipedia.org/wiki/Sopronk%C3%B3hida_Fegyh%C3%A1z_%C3%A9s_B%C3%B6rt%C3%B6n Letöltés ideje: 2012. december 28.

²⁶ Index honlapja, hozzáférés módja: http://index.hu/kultur/zene/fesztival/2011/07/02/et_hat_negyzetmeteren/ Letöltés ideje: 2012. november 16.

Valóságghűen szemlélteti a kis alapterületet, ahol épp elfér egy emeletes ágy, egy asztal, valamint a sarokban egy mosdó. A fesztivál résztvevőinek lehetőségük volt börtönlátogatáson is részt venni. A jelentkezőket elvitték Sopronkőhidára és körbevezették őket az intézetben.

A zárkaépület háromszintes, elhelyezkedése nagy, nyomtatott H betű alakját idézi, melynek az északi és a déli szárnyát egy- egy összekötő folyosó kapcsolja össze. A fogvatartottak zárkái egy illetve két személyesek. Volt alkalmam megtekinteni a zárkákat, valóban rendkívül kicsik. Nem csoda, hogy minden lehetőséget kihasználják a fogvatartottak, mikor elhagyhatják szűk lakóhelyüket. Az intézetben jelenleg kb. 700 főt őriznek. Az átlagéletkor 33 év, az átlagbüntetési idő pedig hét és fél év. A fogvatartottakat életkor, elkövetett bűncselekmény súlyossága, egészségi állapot, dohányzás és az intézetben végzett tevékenység (munka, iskola) szerint csoportosítják. Előfordul, hogy külföldi állampolgárokat is elhelyeznek az intézetbe. A fogvatartottakat veszélyesség szerint 4 biztonsági csoportba sorolják. Az egyes fokozat a legenyhébb a négyes pedig a legsúlyosabb. Ezeken kívül különböző nevelési csoportokba is sorolják őket, melyeket a nevelőtisztek irányítanak. Egy – egy ilyen csoportba körülbelül 30-50 fő kerül. csoportokba kb. 30-50 fő tartozik. Speciális csoportok is működnek a börtönben, mint a drog prevenciós csoport, első büntényes csoport, gyógyító-nevelő csoport, félig-nyitott fegyházas csoport, előzetes/nem jogerős csoport, mozgáskorlátozott zárkák, és az átmeneti csoport. Gyakorlatom egyik napján megtekinthettem a Munkába Állítási Bizottság (MÁB) munkáját. Feladatuk az elítéltek fogadás, valamint az előbb említett biztonsági és nevelési csoportokba osztása. Az elítéltek egyesével járulnak a bizottság elé, ahol a különböző kérdésekre válaszolnak, mint például, voltak-e már büntetve, mely intézetben/intézetekben fordultak már meg, mi az aktuális bűncselekményük, élnek-e drogokkal, van-e valamilyen szakképesítésük, stb. A szakképesítés alapján és biztonsági csoportjuk figyelembe vételével kerülhetnek be a munkavállalók sorába. Az összekötő folyosókon találjuk a kiszolgáló helységeket, mint a közösségi helységek, szociális létesítmények, zuhanyzók, mellékhelységek, raktárak és irodák. Minden lakókörleten található mosókonyha is. A zárkaépület földszintjén található a Különleges Biztonságú Körlet (KBK), ahová a kiemelten veszélyes és összeférhetetlen fogvatartottak kerülnek. Adódott lehetőségem ezt is megtekinteni. Az itt elhelyezett fogvatartottak kétszeresen is el vannak zárva. Egyrészt zárkájukban, másrészt az ezeket elkerítő rács által. Található itt egy gumiszoba is, mely rendkívül kicsi és szigetelt helység. A KBK körlet lakóit még szigorúbban ellenőrzik. Csak a napi 1 órás sétára engedik ki őket, valamint a távozás és visszaérkezés alkalmával is kötelezik őket a levetkőzésre és átvizsgálják ruháikat. Ezen kívül a földszinten

találhatók még az előzetes letartóztatottak, a mozgáskorlátozott zárkák, a drog prevenciócsoport és a szállító zárkák is.

Az első emeleten ad helyet az elkülönítő- és magán zárkáknak, börtön fokozatba tartozó és iskolába járó fogvatartottaknak, első büntényes fegyház fokozatba tartozó elítélteknek és a nem dolgozó fegyház körletnek. A második emeleten találhatók a fogház fokozatú elítéltek, a fegyház fokozatot töltő, az iskolába járó, valamint dolgozó elítéltek. A harmadik emeleten a félig nyitott fegyház csoport, az átmeneti csoport, a gyógyító-nevelő csoport és a dolgozó/nem dolgozó börtön fokozatú fogvatartotti rész helyezkedik el. A zárkaépületben megtekinthető az intézet múzeum zárkája, egy régi, berendezett zárka, a kórház épületében pedig a Mindszenty József emlékszárka.

A parancsnoki épület a börtön alapvető részét képezi. Itt találjuk a biztonsági-, gazdasági-, informatikai-, büntetés végrehajtási-, személyzeti osztályt, az intézeti jogtanácsost, bűnügyi nyilvántartót, parancsnoki titkárságot, az intézet belső ellenőrzéséért felelős osztályt és az operatív csoportot, mely a Győr- Moson- Sopron Megyei rendőrfőkapitányság kihelyezett nyomozócsoportja. Ezeket az osztályokat is végigjárhattam. A biztonsági osztály kameratermében is jártam, ahová befutnak a kameraképek, ezzel az egész intézetet szemmel tudják tartani. Az összes dolgozó, látogató (így én is) kap a bejáratnál személyi riasztót. Ezek vezérlése is a biztonsági osztályról folyik, ha valaki megnyomja a riasztó gombját, az itt azonnal jelez és máris sietnek a segítségére.

A raktár épülete három részre osztható. Az egyik a felszerelési raktár, itt találhatóak azok a felszerelések, amivel bekerüléskor a fogvatartottat ellátják, A következő a központi raktár, melynek feladata, hogy csak ezen keresztül kerülhet be bármi az intézetbe, Végül a letéti raktár, ahová azok a dolgok kerülnek, amiket a fogvatartott nem tarthat magánál.

7.1.2 A nevelői, segítői tevékenységről

A szabadságvesztési büntetés célja az, hogy az elítéltek ne kövessenek el újabb bűncselekményt, valamint fontos, hogy az eltöltött idő segítsen nekik a társadalomba való visszailleszkedésben. Ez úgy valósítható meg, ha fenntartjuk és fejlesszük önbecsülésüket, felelősségérzetüket, és hogy kialakítsuk bennük azt a tudatot, hogy újra hasznos tagjai lehetnek a társadalomnak. Az 1979. évi 11. törvényerejű rendelet 19. § értelmében „A szabadságvesztés végrehajtásának célja az, hogy e törvényben meghatározott joghátrány

érvényesítése során elősegítse az elítéltnak a szabadulása után a társadalomba történő beilleszkedését, és azt, hogy tartózkodjék újabb bűncselekmény elkövetésétől.”²⁷

7.1.3 Nevelési módszerek

Sokféle nevelési módszer létezik, melyek segíthetnek céljaink elérésében, ilyen pl.: a progresszivitás elve, a differenciálás elve, a nevelői ráhatások egységességének elve, a közösségi nevelés elve, a szigor és humánus együttes alkalmazásának elve. A törvényesség elve pedig biztosítja a jogszabályok betartását. A nevelők minden fogvatartottnak különböző nevelési tervet készítenek, mely megfelel személyiségüknek. Ebben együtt megtervezik a végrehajtandó feladatokat. Alapvető módszer a folyamatos kommunikáció, beszélgetés a célokról és elvárásokról, valamint a lehetőségek közös feltérképezése. A nevelő feladata a nevelési tervben meghatározott feladatok folyamatos értékelése, ez a gondozás fontos része. A nevelő feladatai sokrétűek, melyben meghatározó szerepet játszik a folyamatos adminisztráció. Ehhez számítógépes rendszert használnak. Ha a fogvatartottnak problémája adódik, kérelem formájában fordulhatnak nevelőjükhöz, melyet a kihelyezett postaládába dobhatnak. Ilyen kérelmek például a zárkacsere kérelem, a látogatással kapcsolatos gondok, a csomagküldés, iskolával kapcsolatos elintéznivalók, meghallgatási kérelem, stb.

7.1.4 Segítői módszerek

A magyarországi börtönökben a nyolcvanas évektől alkalmaznak pszichológusokat, hiszen a speciális körülmények megfelelő tudást és ismereteket igényelnek. Az intézetben két pszichológus dolgozik, akiknek nagy szükség van a munkájukra. A fogvatartottak pszichológiai vizsgálatát jogszabály írja elő, Vizsgálatra kell küldeni őket például, ha elhagyják az intézetet, mert ilyenkor meg kell vizsgálni, hogy milyen lesz a várható viselkedése a kinti életben. Kötelező a vizsgálat öngyilkosságra való hajlam esetén, ha valamilyen jel erre utalna. Adott esetben a parancsnok is elrendelheti a vizsgálatot, például ha megváltozott az elítélt magatartása, de kérhetik a nevelők és a felügyelők is. Természetesen az elítéltek is kezdeményezhetik, hogy foglalkozzon velük a pszichológus.

7.1.5 A fogvatartottak lehetőségei a bv. intézet falai között

A fogvatartottak lehetőséget kapnak a hozzátartozóikkal, barátaikkal és az engedélyezett személyekkel való levelezésre, csomag fogadására, küldésére, telefonos beszélgetésre és látogató fogadására, mivel a büntetés végrehajtási intézet kiemelten fontosnak tartja a családi- és társadalmi kapcsolatok ápolását. Ennek a legfőbb célja, hogy a

²⁷ Jogtár honlapja, hozzáférés módja: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=97900011. TVR Letöltés ideje: 2012. december 28.

fogvatartott ne szakadjon el teljesen a családtagjaitól, ismerőseitől és kapcsolata ne korlátozódjon kizárólag az intézet személyzetére és a többi fogvatartottra. Persze mindezen lehetőség szigorú szabályokhoz van kötve. A jutalmak, dicséretetek, feddészek száma lehetőséget adhat a fogvatartottnak arra, hogy hazalátogasson, persze itt is szigorú szabályok érvényesek, valamint folyamatos nevelői és pszichológusi vélemények és megfigyelése. A levelek gyakoriságát és terjedelmét nem korlátozzák, viszont tartalmukat ellenőrzik, ez alól csak a hivatalos levelek képeznek kivételt.

Nekem is adódott lehetőségem, a postaláda kiürítésére és kérvények, levelek olvasására. Néhány levél nagy meglepetést okozott, például, hogy milyen sokáig képes várni a büntetését töltő emberre a barátnője, felesége. Vannak szülők, akik nagyon sajnálják gyermeküket és még mindig természetesnek hiszik, hogy ártatlan, gyerekek, akik lelkesen mesélik iskolai élményeiket, hobbijaikat apjuknak, talán még arról sem tudva, hogy hol is van valójában. Testvérek, barátok, akik támogatást ígérnek, esetleg megrovó szavakkal illetik őket. Persze elkeseredett leveleket is olvastam, amiben már sokadjára kéri a fogvatartott valamelyik családtagját, hogy válaszoljon neki, küldjön fényképeket, meséljen.

Látogató fogadása minden fogvatartott számára havonta egyszer engedélyezhető. Vannak olyan fogvatartottak, akiknek családja messze lakik, így nem tudják meglátogatni. A látogató fogadásnak két fajtája van: az egyszerű beszélő, amikor egy asztal egyik felén ül a fogvatartott, a másikon pedig a látogatói, beszélgethetnek egymással, de testi érintkezés nem történhet. Ilyenkor a hozzátartozók kitölthetnek egy csekket, mellyel támogatják a fogvatartottat. A másik lehetőség a családi beszélő, amikor külön teremben egy asztalt körbe ülnek és érintkezhetnek is egymással. Ilyenkor általában a feleség és a gyerekek jönnek.

Különleges eset, amikor a fogvatartott jutalom gyanánt soron kívüli látogató fogadást, csomagküldést - vagy fogadást kap. Egy fogvatartott egyszerre két 18 év alatti és két felnőtt korú személyt fogadhat. A beszélő időtartamát az intézet parancsnoka határozza meg, de nem lehet kevesebb 30 percnél. Egy beszélőn is részt vettem, az 1 órás volt. A telefonos kapcsolattartást is szintén ellenőrzik, a postaosztó irodában egy számítógép segítségével követhetőek nyomon. Kivételt képez, ha a fogvatartott hivatalos személlyel folytat beszélgetést. A csomagfogadásnak és küldésnek is szigorú szabályai vannak, meghatározott a csomag súlya, az, hogy mit tartalmazhat és, hogy milyen időközönként érkezhessen. A nem engedélyezett tárgyakat megsemmisítik. A beérkező csomagokat az erre a szerepre kijelölt emberek ellenőrzik, de kizárólag a fogvatartott jelenlétében.

Mivel az elítéltek nevelésének egyik legfontosabb része a célszerű foglalkoztatás, ezért úgy szervezik meg szabadidejüket, hogy azt hasznosan tölthessék el, ezzel segítve őket szellemük és fizikumuk fejlődésében. Lehetőséget biztosítanak nekik tanulásra, általános, középiskola elvégzésére, valamint szakmai tudás megszerzésére. Ezekkel a képesítésekkel nagyobb az esélyük a visszailleszkedésre. Minden fogvatartottnak saját döntése, hogy szeretne-e dolgozni, tanulni, vagy inkább a cellájában tölti idejét. Persze, attól még, hogy sokan vállalnának munkát, az intézet nem tudja azt mindenkinek biztosítani.

7.1.6 Tanulás

Az intézetben működik az úgynevezett börtöniskola, ami lényegében nem sokban különbözik a kinti iskolától. Mindössze annyi az eltérés, hogy amíg a kinti iskolában a diákok mennek el az iskolába a tanárokhoz, itt a tanárok jönnek a diákokhoz. Az intézményben adott a lehetőség általános iskolai és középiskolai képzés elvégzésére. Szinte ugyanazokat az ismereteket sajátítják el a fogvatartottak is, csak egy kicsit lényegre törőbben és rövidebb idő alatt. Az oktatást általános iskolai és középiskolai tanárok végzik. A második emeleten folyik az oktatás a tantermekben. A tanulók negyedévenként tesznek vizsgát, majd tanulmányuk befejeztével bizonyítványt kapnak, melybe a „civil” képző intézetek elnevezése és pecsétje kerül, így semmi nem utal az iskolai végzettség megszerzésének helyére. Nagyon fontos ez a szabadulás utáni munkába állás szempontjából, hiszen börtönviselt múltjuk megnehezíti a munkába állást. A Sopronkőhidai Fegyház és Börtön a büntetés-végrehajtási intézetek között élen jár a felnőttoktatásban. Piacképes szakképzés is folyik itt tanfolyam formájában. Ezek pályázati úton szerzett forrásból valósulnak meg. Volt már lehetőség többek között nehézgépkészítői, hegesztő, kőműves, lakatos, parképítő, kerékpár összeszerelő és informatikai tanfolyam elvégzésére is. A tanuló fogvatartottak 3-as átlag felett szerény ösztöndíjat kapnak, ami nagymértékben ösztönzi őket a tanulásra.

7.1.7 Munka

Az intézetben működik a Sopronkőhidai Ipari és Szolgáltató Kft., ahol mosoda, konfekció üzem, ajtó és ablakgyártó üzem, hulladékválogató üzem, hulladékbontó üzem, raklap üzem, zár üzem és gumi üzem biztosít munkahelyet a fogvatartottaknak. Ezen kívül vannak, akik a konyhai munkából és ételosztásból veszik ki részüket, esetleg a könyvtárban tevékenykednek. Beszélgettem a könyvtárban dolgozó 3 fogvatartottal. Nagyon készségesek és udvariasak voltak, minden kérdésemre válaszoltak, elmesélték a könyvtár történetét, működését, állománygyarapítási szokásaikat. A biztonsági szempontok alapján alkalmasnak ítélt fogvatartottak az udvaron és a börtön falain kívül is dolgozhatnak. Ők piros mellényt viselnek. Egyes fogvatartottak karbantartási munkákat végeznek, mint csőszerelés, festés, hegesztés, villanyszerelés, valamint a körleten a takarítást, konditerem-, sportpálya felelősi, könyvtárosi, újságos feladatokat. Velük is találkoztam az udvaron, valamint az intézeten kívül is, mikor a buszmegállóban takarítottak. Az elítéltek fodrásza is fogvatartott. Az intézet konyhájában sokféle ételt készítenek, külön a vegetáriánusoknak, liszt érzékenyeknek, tej érzékenyeknek, mohamedán vallásúaknak, stb. A fogvatartottak a zárkájukban étkeznek napi háromszor, valamint napi legalább napi egyszer kötelezően főtételt kapnak. Ételosztást is láttam, mely úgy zajlott, hogy a zárka ajtaján lévő kinyitható rácson csúszttatták be számukra az ételt. Munkabérüket, ösztöndíjukat, hozzátartozóktól kapott pénzüket fordíthatják telefonálásra, vásárolhatnak a fogvatartotti boltban, amely a zárkaépület első szintjén található, esetleg haza is küldhetik.

7.1.8 Szabadidős tevékenységek

A fogvatartott szabadidejét az intézet lehetőségei alapján, szabadon választott formában töltheti el. Művelődési lehetőségek közé sorolható a könyvtárlátogatás, szakkörökön, ismeretterjesztő előadásokon való részvétel. Szórakozási lehetőségek a televíziózás, újságolvasás, filmvetítés megtekintése, zenehallgatás, valamint az enyhébb fokozatú körleteken, ping pong, videojáték használata. Sportolási lehetőségek a konditerem-használat, amihez engedély szükséges, amíg az idő engedi különböző szabadtéri foglalkozások, tornaterem-használat. Az intézet területén található 2db 40x20 méteres salakos futballpálya, 1db strandröplabda pálya és egy 200 méteres futópálya.

5. ábra: A magyar labdarúgó (nyugat) válogatott és a börtönválogatott²⁸

A futballpályán szoktak mérkőzéseket szervezni, melyeket megtekinthetnek a fogvatartottak. A börtön rendelkezik fogvatartotti csapattal és már hagyomány, hogy meghívják egy-egy kinti csapatot játszani. Ezen kívül a fogvatartottak minden nap egy órára kimehetnek a sétaudvarra, ahol néhány tornaszer is található. Az intézményben található egy aránylag jól felszerelt könyvtár, 18 200 darab kötettel. A fogvatartottak heti egyszer látogathatják és egyszerre 5 könyvet kölcsönözhetnek ki. Különböző szakkörökön is részt vehetnek az elítéltek, jelenleg a fafaragó szakkör, képzőművészeti szakkör, sakkszakkör és a fogvatartotti zenekar működik. A szakköröket vezetheti testületi tag, külső szakember, vagy

²⁸ Kisalföld honlapja, hozzáférés módja:

http://www.kisalfold.hu/sport/sztarok_a_sitten_sopronkohidai_bortonben_a_valogatott/2101692/ Letöltés ideje: 2012. november 26.

erre alkalmas elítélt is. Nagyon sok tehetséges és kreatív ember található a fogvatartottak között, festők, grafikusok, zenészek, írók, költők.

Volt alkalmam megtekinteni munkájukat, melyeket külön kiállító teremben helyeztek el. A harmadik emeleten található egy reprezentációs ajándéktárgyakat készítő műhely, itt tevékenykedhetnek az amatőr művészek, akiknek a munkáiból a börtönön belül a képzőművészeti műterem galériában és a börtönön kívül is rendeznek kiállításokat. A VOLT fesztiválra is ki szoktak vinni műalkotásokat. Több amatőr zenekar (keresztény, populáris, autentikus-roma) is tevékenykedik az intézetben. Különböző ünnepségeken lépnek fel, ugyan úgy, mint a vers és prózaíró fogvatartottak is.

6. ábra: Szentiványi Hajnalka (Dundika) koncertezik az intézetben²⁹

Emellett vendéglőadók is gazdagítják a programok sorát, akik koncertet adnak. Köszönetképpen a festőművészek egy portrét festenek az előadóról, akik nagy örömmel fogadják ezeket. Minden fogvatartottnak lehetősége van arra, hogy televíziót vigyen a zárkájába, ha ezt nem tudja megoldani, akkor a közösségi helységben a megadott időpontban nézhet televíziót. Saját költségükön, korlátozás nélkül rendelhetnek sajtótermékeket, újságokat, folyóiratokat egy előre összeállított lista alapján.

7.1.9 Vallásgyakorlás

A családi kapcsolatok ápolásán és a szakmai képzéseken kívül biztosítja az intézet a szabad vallásgyakorlást, valamint az ehhez tartozó kegytárgyakat maguknál is tarthatják a zárkában, amennyiben ezek nem veszélyeztetik az intézet biztonságát. 2009. március 19.-én adták át a kápolnát, melyet Pápai Lajos győri megyéspüspök és Várszegi Asztrik pannonhalmi főapát áldott meg. A kápolnát Szekeres János sopronkőhidai fegyházlelkész 17 évi munkája

²⁹ Sopron.info honlapja, hozzáférés módja: <http://www.sopron.info.hu/2008/09/30/dundika-utan-csak-koszorolkozok-maradtak/> Letöltés ideje: 2012. november 26.

eredményeként létesítették. A Sopronkőhidai Intézetben több felekezet képviselői is tartanak vallási foglalkozást, illetve istentiszteletet: Római Katolikus Egyház, Evangéliumi Pünkösdi Közösség, Hit Gyülekezete, Jehova Tanúi, Krisztus Szeretete Egyház, Magyar Evangéliumi Börtönmisszió és az Izraelita vallásúak számára is lehetőséget nyújtanak lelki gondozásra. Az elítéltek kérhetik az egyéni lelki gondozás lehetőségét is, melynek keretében a börtön lelkésze kizárólag az egyéni problémákkal foglalkozik, és megpróbálja azokat a vallás eszközeivel orvosolni.³⁰

Rengeteg mindent megtudtam és tapasztaltam a 2 hét gyakorlat alatt és ez arra ösztönzött, hogy még jobban beleássam magam a témába. Elhatároztam, hogy készítek egy felmérést, amiben személy szerint az érintettektől kapok választ kérdéseimre. Persze előre belekalkuláltam azt, hogy születnek majd értékelhetetlen válaszok, lesznek, akik bizonyos kérdésekre nem válaszolnak majd, valamint tartottam attól is, hogy megfelelő mennyiségű kérdőívet kapok-e majd vissza. Újra felvettem tehát a kapcsolatot Ábrahám Tibor nevelővel, megkérdeztem, hogy van-e rá lehetőség, hogy kérdőívet töltessek ki a fogvatartottakkal. Ő szokás szerint készségesen állt rendelkezésemre, azt írta, küldjem csak el, a sokszorosítást és a szétosztást is vállalják. Néhány hét múlva át is vehettem a kész kérdőíveket. 52 darabot kaptam meg kitöltve.³¹

8. A kérdőívek elemzése

Az 52 fogvatartott mind férfi (ahogy már említettem Sopronkőhidán csak férfiak vannak), életkoruk 20 és 60 év között van. Iskolai végzettségük változó, 17 fogvatartott legmagasabb végzettsége a 8 általános, 16-an rendelkeznek szakmunkás bizonyítvánnyal, 6-an leérettségiztek, szintén 6-an nem fejezték be az általános iskolát, 1 ember a 10. osztályig jutott és 1 diplomázott le. Ez 47 ember az 52-ből, a maradék 5 fogvatartott nem válaszolt erre a kérdésre.

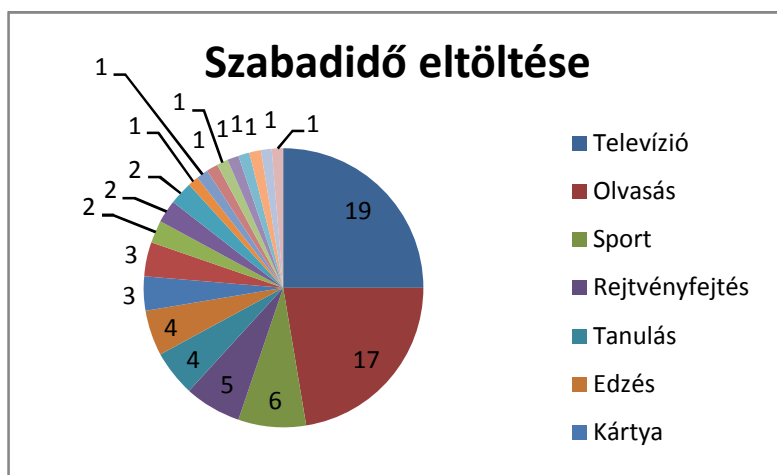
Arra a kérdésre, hogy folytatnak-e tanulmányokat a börtönben, 34-től kaptam nemleges választ, 8-an végzik most a 10. osztályt, 7-en 9. osztályba járnak, 1 ember elsős, 1 férfi 8. osztályos és szintén 1 személy felsőfokú tanulmányokat folytat. Néhányan önállóan vágtak bele a nyelvtanulásba.

A szabadidő eltöltésével kapcsolatban azt figyeltem meg, hogy legtöbben, pontosan 19-en legszívesebben televíziót néznek szabad perceikben. Ezt követi az olvasás, melyet 17

³⁰ Szakmai gyakorlat és személyes tapasztalatok, beszélgetések alapján

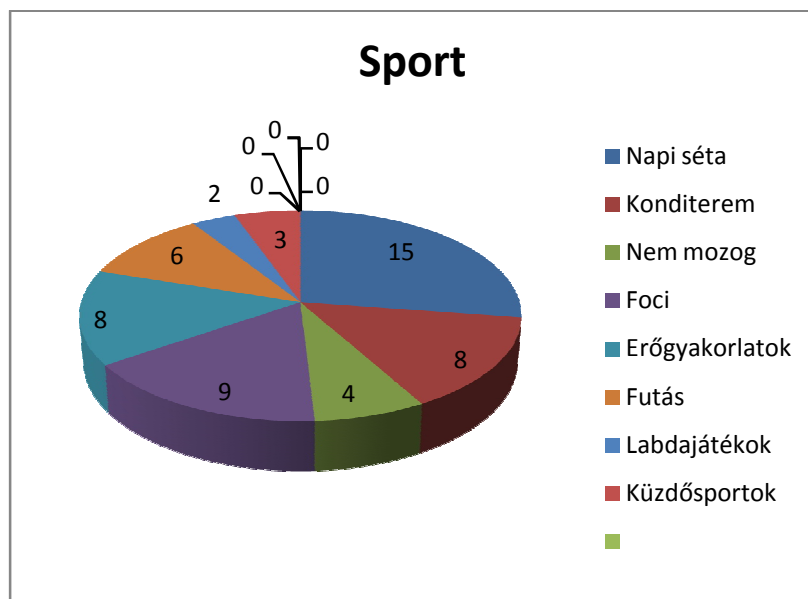
³¹ A kérdőívet a mellékletben teszem közzé

embert jelölt meg, 6-an sportolnak, ha lehetőségük van rá, 5-en rejtvényt fejtenek, 4-en legszívesebben tanulnak és edzenek, 3-an nagyon szeretnek kártyázni és beszélgetni, 2-en pedig dolgoznak, alszanak vagy gitározni szabadidejükben. Emellett megemlézték még a takarítást, napilapolvasást, zenélést, pihenést, asztaliteniszezést, írást, sétát, rajzot és nyelvtanulást, mint a szabadidő legkedveltebb eltöltését.

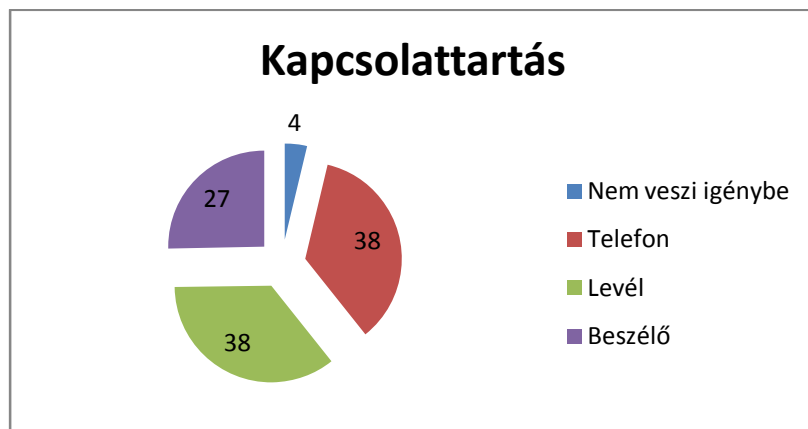
7. ábra: A szabadidő eltöltésének bemutatása

Megkérdeztem, hogy mennyire használják ki a sportolási lehetőségeket. Erre a legtöbben, 15-en azt válaszolták, hogy maximum a napi 1 órás sétát használják ki, ami valljuk be nagyon kevés mozgás egy nap. 8-an rendszeresen igénybe veszik a konditermet, 4-en pedig egyáltalán semmit nem mozognak. Lehetőségük volt felsorolni egyéb sportolási tevékenységeket, amiket szívesen végeznek, erre a következő válaszok érkeztek: legtöbben, vagyis 9-en focizni szeretnek, ezután következnek a különféle erőgyakorlatok, mint a testépítés, fekve nyomás, torna, kondíció, majd 6-an említették a futást, 2-en a labdajátékokat, köztük kedvelt az asztalitenisz, majd végül küzdősportok, thai-bokszt, kardiót, jóga.

8. ábra: Sporttevékenység eloszlása

A kapcsolattartásra vonatkozó kérdésre, 4-en felelték azt, hogy senkivel sem tartják a kapcsolatot a kinti világból. Nekik meghaltak a hozzátartozóik, esetleg nem kívánnak élni a lehetőséggel. A telefonos és a levélben történő kommunikáció holtversenyben áll, mindkettőt 38-an jelölték meg, mivel felhívtam a figyelmüket, hogy több választ is megjelölhetnek. Ezután következik a beszélő, melyet 27-en vesznek igénybe, bár néhányan szeretnék, viszont a nagy távolság miatt, nem tudják őket meglátogatni a hozzátartozók. A kapcsolattartási lehetőségek gyakoriságánál a következő válaszok születtek: többen írták, hogy minden lehetőséget kihasználnak, melyet a szabályok engednek, esetleg összefoglalóan csak annyit, hogy rendszeresen, gyakran, alkalmanként, ritkán. Vannak, akik minden nap telefonálnak, esetleg heti többször, heti egyszer, vagy csak havi néhány alkalommal. Ez sok esetben függ attól, hogy van-e rá anyagi keretük.

9. ábra: Kapcsolattartási lehetőségek

A telefonhasználatra vonatkozó szabályok:

A fogvatartottak nevelési csoportonként, a szintrácsnál elhelyezett készüléken keresztül beszélhetnek hozzátartozóikkal, fényképes, vonalkódos azonosító kártya segítségével. Egy alkalommal legfeljebb 10 percig, hetente háromszor. Ez idő alatt több számot is hívhat, de ezeknek mind bele kell férni a 10 perces időtartamba. A készülék nem visszahívható. Ha telefonálni szándékozik, azt nevelőjének jeleznie kell, aki engedélyezi a nevelési csoportra vonatkozó beosztást. Felhívni csak engedélyezett kapcsolattartót lehet, a készülék, csak azt engedélyezi. A nyitott szinteken (börtön, félig nyitott fegyház) a telefon nyitástól zárásig rendelkezésre áll. A telefonbeszélgetések ellenőrizhetők, a szabályok megsértése fegyelmi eljárást von maga után, valamint a hívás megszakítható. Csak családi jellegű témákról, valamint a szabadulás utáni beilleszkedésről lehet beszélgetni.³²

A levél elég gyakori, általában heti több alkalom, kettő, három, négy, esetleg öt is. Ezek terjedelme nem szabályozott, ezért hosszabb témák megtárgyalására is alkalmas.

Levelezési szabályok:

A leveleket nyitott állapotban a nevelési csoport postaládájába kell elhelyezni, vagy a nevelőnek átadni. A leveleket biztonsági szempontból a nevelő ellenőrzi, kivételt képeznek a hivatalos levelek. Fontos a pontos címzés, mert ennek hiányában nem tudják továbbítani a küldeményt. A boríték a levélen, hivatalos iratokon, családi fényképeken kívül mást nem tartalmazhat, mint rágógumi, dohányáru, borotvapenge, hajtincs. A levélben készpénz és sajtótermék sem küldhető.³³

Aki tudja, a beszélőt is igénybe veszi, melynek szabályozott a rendszeressége, havi 1 alkalom.

Látogató fogadására vonatkozó szabályok:

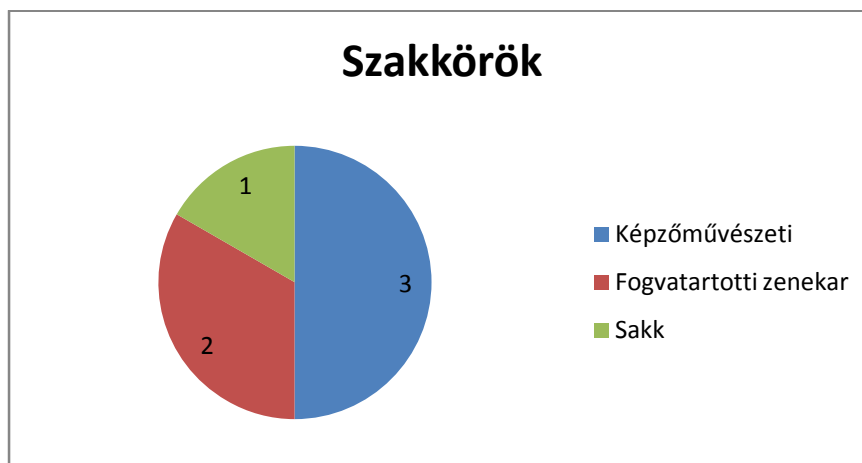
A fogvatartott havonta egy alkalommal óra hosszan fogadhat. (ez jutalomként 30 perccel meghosszabbítható) Egy alkalommal legfeljebb 4 főt fogadhat, akik közül legalább 1, legfeljebb 2 fő 18 fő feletti. A látogatás alkalmával a testi érintkezés tilos, kivéve a családi beszélőt, melynek feltétele egy 14 éven aluli gyermek vagy testvér jelenléte. Látogatás során a látogató kitölthet egy csekket, melynek maximum értéke az aktuális minimálbér 20%-a.³⁴

A kérdőív folytatásában a szakkörök látogatottságára kérdeztem rá. A válaszadók közül 32-en nem használják ki a szakkörbe járás lehetőségét, 3-an a képzőművészeti szakkör tagjai, 2-en a fogvatartotti zenekarba járnak, 1 fogvatartott pedig sakkozik.

³² Sopronköhidai Fegyház és Börtön Házirend, 2011. 16. p.

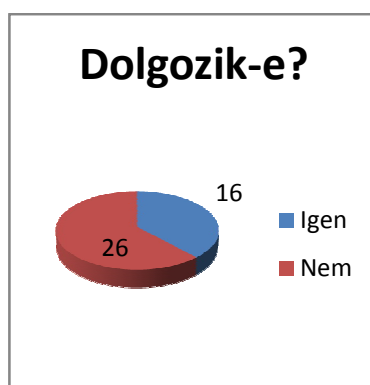
³³ Sopronköhidai Fegyház és Börtön Házirend, 2011. p. 12-13.

³⁴ Sopronköhidai Fegyház és Börtön Házirend, 2011 p. 15-16.

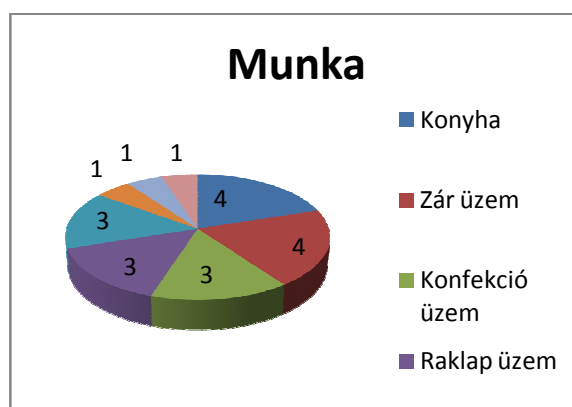

10. ábra: Szakkörlehetőségek

A börtönben 26-an nem dolgoznak, 16-an viszont igen. 4-en a konyhában és a zár üzemben, 3-an a konfekció üzemben, 2-en a hulladékbontó üzemben, a raklap üzemben és a gépházban, valamint egy-egy ember a könyvtárban, a raktárban és a TMK-ban.

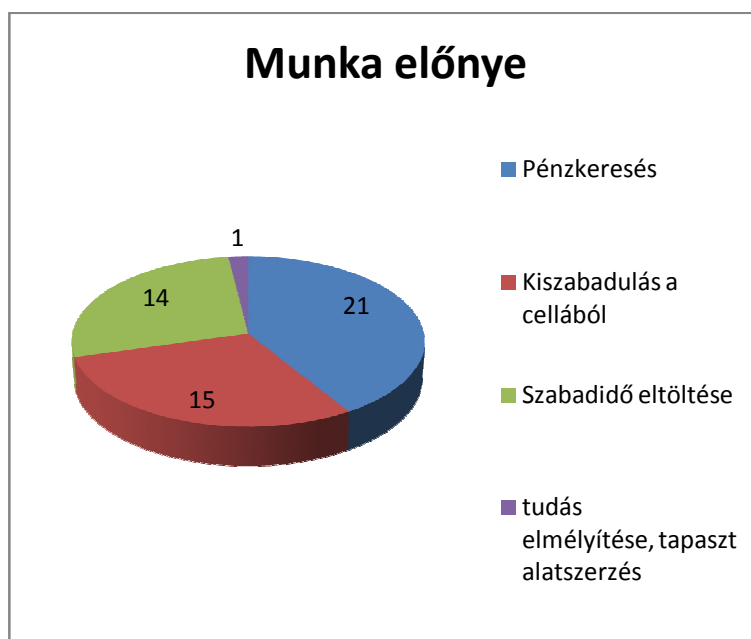
11. ábra: Dolgozók és nem dolgozók eloszlása

12. ábra: Munkarészlegek

Feltettem azt a kérdést, hogy ha dolgoznak, miért teszik, ha meg nem, miért szeretnék. 21-en jelölték be a pénzkeresést, mint okot, 15-en fontosnak tartják, hogy

kiszabadulhassanak a cellájukból, 14-en pedig a szabadidő eltöltése miatt vállalnak, vagy vállalnának munkát. Említettek olyat is, hogy szeretnék elmélyíteni a munkahelyi tudásukat és tapasztalatot szerezni, valamint van, aki szereti, amit csinál.

13. ábra: Annak bemutatása ki miért dolgozik, vagy szeretne dolgozni

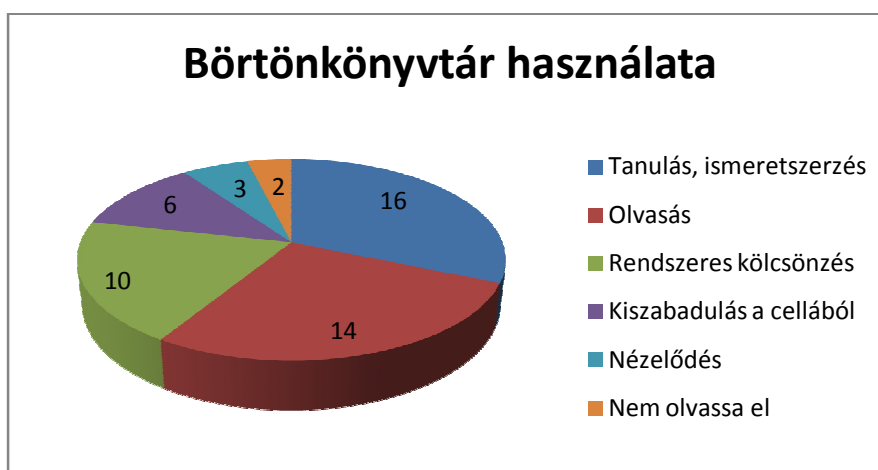
Arra a kérdésre, hogy van-e szakképesítésük, persze jó néhányan válaszoltak nemmel, viszont a következő szakképesítések is felsorolásra kerültek: Cukrász, hegesztő és géplakatos, technológiai csőszerelő, személy és vagyonőr, nehéz favágó betanított, pék, targoncavezető, könnyűgépkezelő, munkavédelem. Szobafestő – mázoló – tapétázóból, szakácsból, ács-állványozóból és kőművesből kettő is akad. Ezeken kívül még könnyűgépkezelő (targoncavezető), pincér, tetőfedő, bútorasztalos, villanszerelő, vas-és műszaki kereskedő, burkoló, gépésztechnikus és gépkezelő.

Ezek után következtek a börtönkönyvtárral kapcsolatos kérdések. Először is felmértem, hogy ki milyen gyakran látogatja, mennyire veszik igénybe a lehetőséget a könyvtárba járásnak. A következő válaszokat kaptam. Szerencsére a legtöbben, pontosan 19-en minden lehetséges alkalommal elmennek a könyvtárba, ez heti egy alkalmat jelent. A második legtöbb viszont sajnos az a 13 fő, akik egyáltalán nem élnek a lehetőséggel. Őket követik 11-en, akik havonta egyszer veszik igénybe a könyvtár szolgáltatásait, majd 5 fő fél évente egyszer, végül pedig csak egy ember jelölte be, hogy évente egyszer megy könyvtárba.

14. ábra: Börtönkönyvtár látogatásának gyakorisága

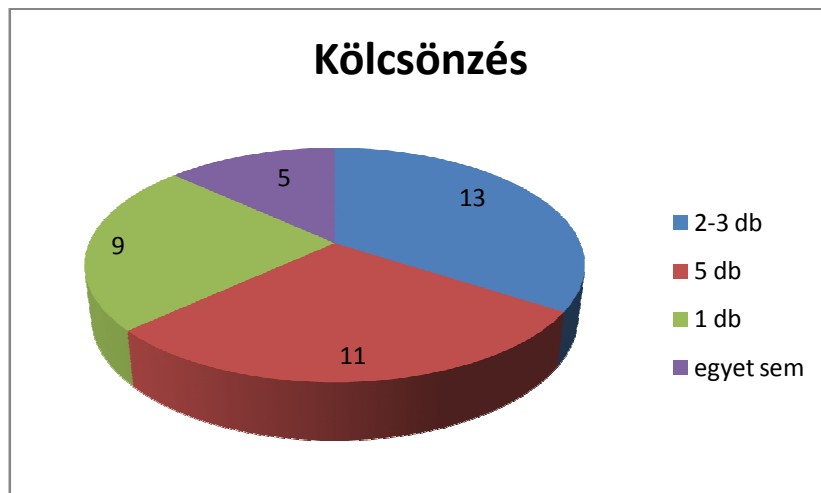
16-an tanulásra és ismeretszerzésre használják a könyvtárat, 14-en azért tartják fontosnak, mert lehetőséget biztosít arra, hogy olvassanak, 10-en rendszeresen kölcsönöznek könyveket és azokat el is olvassák. 6 olyan fogvatartott van a mintában, akik csak azért használják ki a könyvtárba járás lehetőségét, hogy addig is kiszabadulhassanak a cellájukból, 3-an csak nézelődnek, viszont nem kölcsönöznek, végül pedig 2-en választották azt a lehetőséget, hogy kölcsönöznek, de nem olvassák el.

15. ábra: Börtönkönyvtár lehetőségei

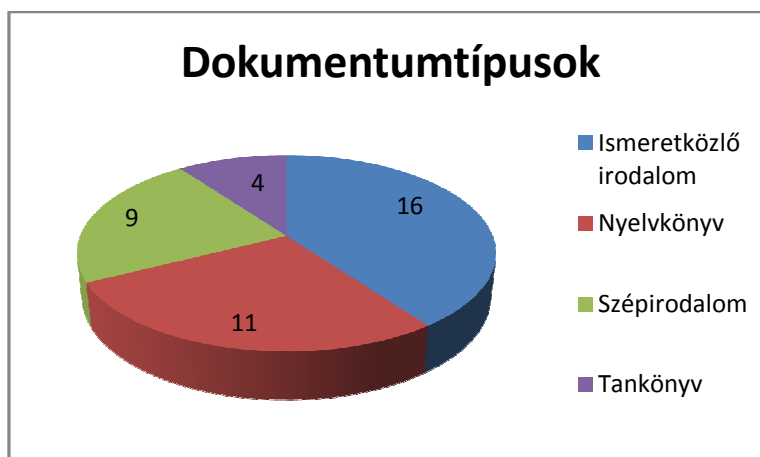
Maximum 5 könyvet kölcsönözhetnek ki egyszerre. A legtöbben, 13-an általában 2-3 darabot választanak alkalmanként, 11-en használják ki a maximum 5 könyv elvitelének a

lehetőségét, 9-en csak 1 darabot kölcsönöznek és 5 olyan választ kaptam, hogy egyet sem, ők valószínű csak nézelődnek és sétálgatnak a sorok között.

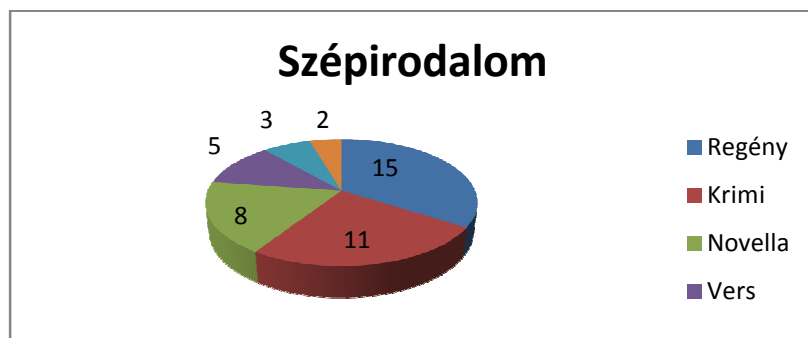
16. ábra: Kölcsönzött dokumentumok száma

A fogvatartottak nagy része az ismeretközlő irodalom után érdeklődik, 16-an jelölték be ezt a lehetőséget. 11-en a nyelvkönyveket részesítik előnyben, valószínű ők azok, akik nyelvtanulásra adták a fejüket. 9-en kölcsönöznek szépirodalmat, 4-en pedig tankönyveket az iskolai tanulmányaikhoz.

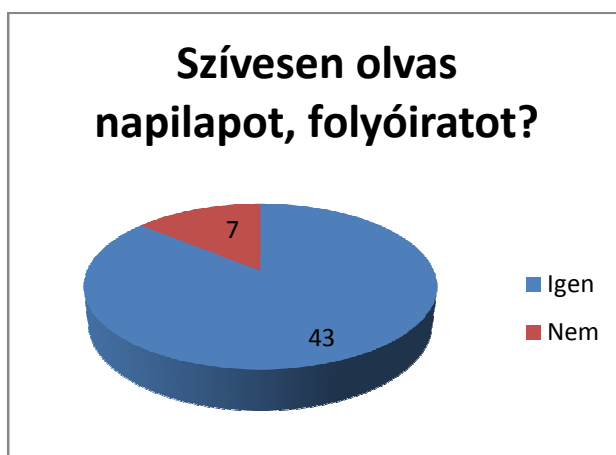
17. ábra: Dokumentumtípusok megoszlása

A szépirodalmon belül a regények a legkeresettebbek, 15-en választották, majd 11-en a krimi, 8-an a novellát, 5-en a verset, 3-an a sci-fi-t és 2-en a mesét jelölték be.

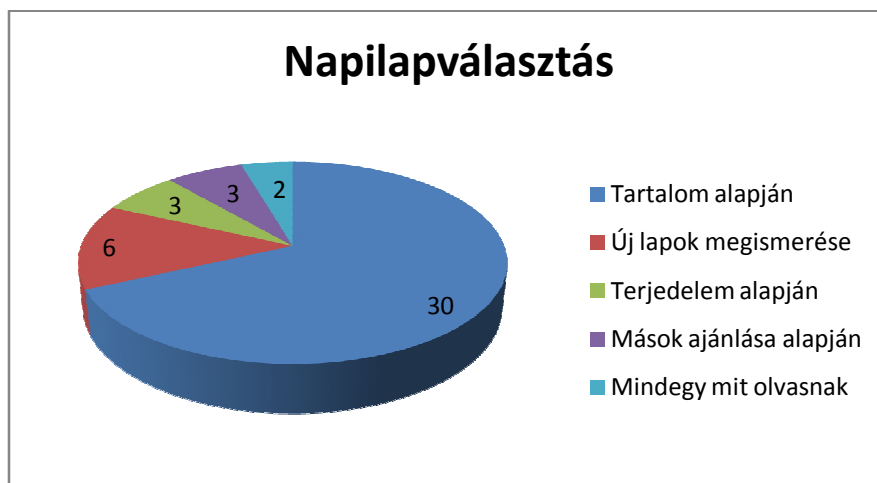
18. ábra: Szépirodalmon belüli megoszlás

Arra a kérdésre, hogy szívesen olvasnak-e napilapokat és folyóiratokat az 52-ből 50 válaszoltak, közülük is 43-an szívesen olvassák ezeket a lapokat, 7-en pedig inkább mellőzik őket.

19. ábra: Napilapok

Rákérdeztem a kedvelt témákra, rovataikra is. A válaszok alapján az derült ki, hogy a legolvasottabbak a napi hírek, majd a politika és a sztárok, pletykák rovat következik, végül pedig a logikai feladatok és a viccek. Egy ember jelölte meg az egyéb kategóriát, amihez azt írta, hogy ő a lakáskultúra iránt érdeklődik, és erről olvas szívesen. 30-an választanak napilapot, folyóiratot a tartalom alapján, így ez a kategória jár messze az élen, mivel utána következik az új lapok megismerésének törekvése, viszont ez csak 6 szavazatot kapott. 3-an választanak terjedelem és mások ajánlása alapján, 2-en pedig úgy vannak vele, hogy mindegy mi kerül a kezükbe, csak olvassanak, lapozgassanak valamit.

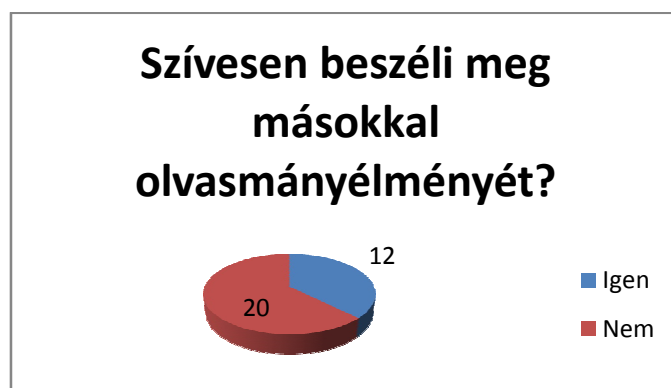

20. ábra: Napilapválasztás

Ezután megkértem őket, hogy sorolják fel kedvenc folyóirataikat, napilapjaikat, ha van. 15-en említették a Blikket, úgy tűnik, azt olvassák a legtöbben legszívesebben. Ezt követi a Kisalföld, a Bors, a HVG, ezeket 4 fogvatartott említette, majd 3-en a Tattoo magazint, a Nagy Magyarországot, a Hihetlent, a Barikádot, a CKM-et és a Nemzeti sportot. Ezeken kívül felsorolásra kerültek még: Zsaru, Látkép, Ébredjetek, Szabadföld, Szép házak, Lakáskultúra, Napló, Autó magazin, Spiegel, 168 óra, Megyei Hírlap, Élet és irodalom és Magyararancs. Lehetőségük van arra is, hogy kedvenc lapjaikra előfizessenek, azonban többen arra hivatkoztak, hogy nincs rá pénzük. Néhányan azonban rendelkeznek előfizetésekkel. 4-en a Tv újságot, 2-en a Blikket és a Tattoo magazint, valamint egy-egy fogvatartott a HVG-t a Hot-ot, az Autó bazárt, az Ötlet mozaikot és a Playboy-t rendelik meg rendszeresen.

Azt a kérdést is feltettem, hogy mi alapján választanak könyvet, melyet kölcsönöznek. Legtöbben a tartalmat és a könyv íróját tartják a legfontosabbnak, de szerepel még a cím, az érdeklődési kör, hasznosság, tanulási, ismeretszerzési lehetőség, kedv, pillanatnyi érdeklődés, valamint az igaz történeten való alapulás is a felsoroltak között. 16-an választották azt, hogy akkor olvasnak el újra egy könyvet, ha nagyon tetszik nekik a történet, 13 viszont minden könyvet csak egyszer olvasnak el. 5 fogvatartott akkor olvassa újra az adott könyvet, ha már nem emlékszik rá, 3-an akkor, hogyha pont abban az élethelyzetben vannak, amiről a mű szól, ketten pedig akkor, hogyha tudnak azonosulni a szereplőkkel. Az egyéb kategóriába írtak olyat, hogy akkor olvasnak újra egy könyvet, ha még jobban meg akarják érteni a mondanivalóját valamint, hogy minden egyes olvasás alkalmából más szemszögből tudják átélni a történetet.

20-an nem szokták megbeszélni senkivel sem olvasmányélményeiket, 12-en viszont fontosnak tartják ezt. Többen említették, hogy szívesen beszélgetnének arról, amit olvastak, viszont nincs rá alkalmas személy.

21. ábra: Olvasmányélmények megbeszélése

A kedvenc írók között szerepel: Paolo Coelho, Fekete István, Ken Follett, Dan Brown, Lőrincz L. László (Leslie L. Lawrence), P. Howard, Robin Cook, Jeffrey Archell, Alan Alexander Milne, Danielle Steel, Stephen King, Steven Rejtő Jenő, Szepes Mária, Földi Pál, Stephanie Meyer, Wass Albert, Nyíró József, Sven Hassel, Steven Hawking. Moldova György, Norman Mailer, Edgar Allan Poe, Madách Imre, Katona József, Pat Robertson. A kedvenc művek: Da Vinci kód, Láthatatlan légió, Katedrális, Tüskevár, Téli Berek, Bánk bán, Az ember tragédiája, Biblia, Alkimista, Tizenegy perc, A tékozló lány 2, Pillangó, Kurvapecér, Pokoli történetek, Zabhegyező, Fogság, Adjátok vissza a hegyeimet, Alkonyat, A vörös oroszlán, Gestapo, Bajtársak. Ezek után rákérdeztem, hogy mely hősök állnak legközelebb hozzájuk. Erre a kérdésre ezeket a válaszokat kaptam: Általában a rossz fiúk, a sikeres, uralkodó, vezér és irányító személyek, vámpírok, gengszterek, katonák és negatív szereplők. Élt, élő és mitológiai személyek. Valaki azt írta, hogy a hősök nem állnak közel hozzá. Megkértem őket, hogy magyarázzák meg a választásukat. Így indokolták: mert nekik sem jön össze soha, mert én is mindig negatív szereplő vagyok az életben, az azonos gondolkodás miatt, tetszik az életvitelük, véghezviszik amit elterveznek, velük azonosulni érdekes, tanulható, mindennapi, motiválóak, sikeresek, van humoruk, valahol a civil életben alkalmas vagyok ezen személyek feladatainak betöltésére.

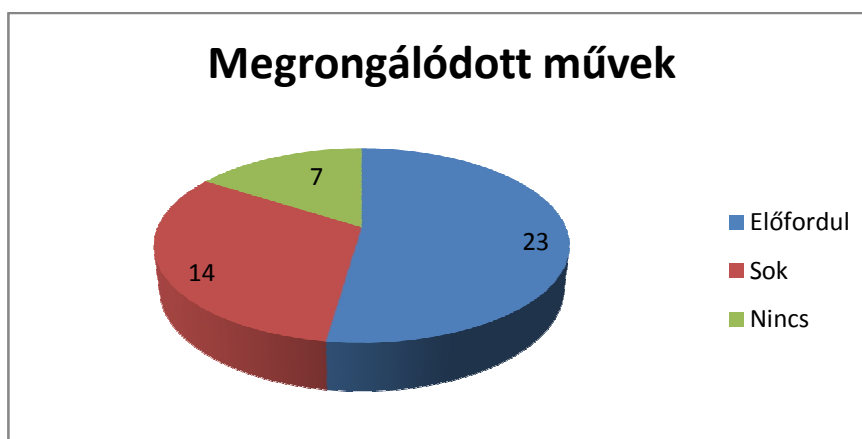
Következő kérdésem a fogvatartásuk előtti könyvtárhasználói szokásaikra irányult. 22-en válaszolták azt, hogy kint is jártak könyvtárba, de csak ritkán, 11-en viszont elég gyakran. 9-en pedig csak a börtönben szoktak rá. 17-en azt vallották, hogy teljes mértékben elégedettek a könyvtári dokumentumok mennyiségével, mindent megtalálnak, amit szeretnének, amire

szükségük van. 12-en csak részben elégedettek, mert sok könyv nincs meg a könyvtárban, amit szívesen olvasnának. 10-en pedig teljesen elégedetlenek, mivel rengeteg őket érdeklő könyvet nem találnak meg.

22. ábra: Könyvtári dokumentumokkal szembeni elégedettség

A legtöbben, 12-en elégedettek a könyvtári dokumentumtípusokkal, viszont felmerült az igény további ismeretközlő irodalom, regények, nyelvkönyvek, krimik, tankönyvek, újságok, folyóiratok, sci-fi és novelláskötetek beszerzésére. Érdeklődtem az iránt, hogy milyen gyakran találkoznak megrongálódott példányokkal. 23-an úgy gondolják, hogy előfordulnak megrongálódott művek, 14-en sok ilyennel találkoznak, 7 embernek viszont még nem akadt ilyen dokumentum a kezébe.

23. ábra: Megrongálódott dokumentumok mennyisége

Korcsoportonként is végeztem összehasonlítást, amiből megállapítható, hogy a 20 és 30 év közötti alacsonyabb végzettségi fogvatartottak nagyobb arányban folytatnak tanulmányokat a börtönben. Ez mutatja azt, hogy nem zárkoznak a művelődési

lehetőségeiktől és fontosnak tartják, hogy a bizonyítványt, amit szabad életükben nem szereztek meg, itt hozzájussanak. Munkavállalás esetében mindkét csoportnál többen nem dolgoznak, mint akik dolgoznak, úgyhogy ebben az esetben nem lehet egyértelmű megállapítást hozni, hogy mi befolyásolja a munkavállalást. Könyvtárhasználói szokásaikban is megmutatkozik, hogy a magasabb végzettségűek minden lehetséges alkalommal látogatják a börtönkönyvtárat, míg az alacsonyabb iskolázottságú fogvatartottak egy része egyáltalán, másik része ritkán él a lehetőséggel. Mindkét réteg általában tanulásra és olvasási igényének kielégítésére használja a könyvtárat. Általában ismeretközlő irodalmat és nyelvkönyveket kölcsönöznek, folyóiratokat is szinte kivétel nélkül szívesen olvasnak és kiemelkedően nagy számban a napi híreket részesítik előnyben.

Összehasonlítottam a fiatalok és az idősek szokásait is, mert kíváncsi voltam, hogy vajon melyik korcsoport dolgozik, tanul nagyobb arányban, valamint milyen különbségek és hasonlóságok figyelhetők meg könyvtárhasználói szokásaikban. A munkavállalásban nem találtam egyértelmű tendenciát, összesítve mindkettő korcsoportban több az olyan fogvatartott, aki nem dolgozik. Mindkét korcsoport lehetőségeihez mértén kihasználja az olvasás és könyvtárba járás lehetőségét, mindkét réteg egyaránt érdeklődik a szépirodalom, az ismeretközlő irodalom és a nyelvkönyvek iránt. Szívesen olvasnak napilapokat, de amíg az idősek csak a napi hírek és a logikai feladatok témakörét említették, addig a fiataloknál megjelentek a sztárok-pletykák, a viccek és a politika is.

Ez volt az a 33 kérdés, amelyekről úgy gondoltam, hogy segítségükkel belelátok majd a börtön világába és a fogvatartottak személyiségét is kicsit jobban megismerhetem. Hálás vagyok a nevelő úr rengeteg segítségéért, hogy még gyakorlatom után is készségesen állt rendelkezésemre a kérdőívek kitöltésében. 52-en töltötték ki a körülbelül 700 főből, nagy részben anyagi okok miatt, ugyanis az 5 oldalas kérdőív történő sokszorosítása meglehetősen költséges. Manapság sokkal jobban elterjedtek az online kérdőívek, viszont jelen környezetben ennek a megoldásnak az alkalmazására nem volt lehetőségünk. Nevelő úr - megbeszélésünknek megfelelően - azonban figyelt arra, hogy a minta meglehetősen sokszínű legyen, korban, végzettségben, munkavállalási, - tanulási,- szabadidős elfoglaltsági szokásaikban eltérő fogvatartottakat kért meg a felmérésben való közreműködésben.

9. Összegzés

Azért választottam ezt a témát, mert Olvasásszociológia, - pedagógia és – pszichológia órán már 2. félévben felkeltette figyelmemet a börtönkönyvtár, valamint a biblioterápia iránt

is ekkor kezdtem érdeklődni. Ez a két terület nagymértékben összefügg, mivel a biblioterpáia börtönkönyvtári alkalmazása nagy előrehaladást eredményezne a fogvatartottak szellemi fejlődésében. Az olvasás szeretete előnyt jelent a börtön zárt világában. Egyrészt elfoglaltságot és tartalmas szabadidő eltöltést jelent számukra, másrészt tanulnak, kulturálódnak, és hasznos ismeretekkel gyarapszanak. Emellett első szakmai gyakorlatomat is egy bv. intézeti könyvtárban töltöttem, ami még inkább arra ösztönzött, hogy kutassak és olvassak többet a témában. Ennek eredményeként született meg ez a dolgozat, melyben összefoglaltam ismereteimet, tapasztalataimat. A már meglévő írások szintézise lehetővé tette számomra az egyéni kutatást, mellyel újabb tapasztalatokat szereztem. Lehetőségem volt önállóan elkészíteni egy kérdőívet, melyben olyan kérdéseket gyűjtöttem össze, melyek valóban érdekelnek, valamint, melyek lehetővé teszik számomra, hogy a tőlem telhető legvalósabb képet tudjam nyújtani az általam vizsgált témáról. Nagyon minimális volt az értékelhetetlen válaszok száma és úgy érzem, azok, akik kitöltötték, nem kényszernek érezték, hanem komolyan vették a feladatot.

Véleményem szerint a fogvatartotti könyvtár is megérdemelne ugyanannyi figyelmet, törődést, fejlesztést, mint a bármely egyéb könyvtár, de én úgy tapasztaltam, hogy ezt mégsem kapja meg. Mindannyian emberek vagyunk, a fogvatartottak is azok, ezért ugyanolyan joguk van olvasni, tájékozódni a világ dolgairól, mint nekünk, persze ők a büntetésüket töltik, ezért ennek megfelelően kell kialakítani számukra a könyvtár lehetőségeit. Ahhoz, hogy az elítéltek büntetésük letöltése után be tudjanak illeszkedni a kinti világba, sok segítséget nyújthat a börtönkönyvtár és az olvasás. Ehhez pedig elengedhetetlen, hogy mi is jobban megismerjük ezeket az intézményeket és segítsük munkájukat.

10. Irodalomjegyzék

1. Amberg Eszter: Könyvtárak a peremhelyzetben élők szolgálatában. Börtönkönyvtárak 2006 – 2010. In: Könyvtári Figyelő 2012/2 p. 241-253.
2. A Sopronkőhida Fegyház és Börtön honlapja. <http://www.bvsk.hu>
3. Bartos Éva szerk.: Olvasókönyv a biblioterápiáról. Budapest, 1989, Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ. 124 p.
4. Büntetés – végrehajtás Országos Parancsnokságának honlapja: <http://bvop.hu/> Letöltés ideje: 2012. november 13.
5. Büntetés- végrehajtás Országos Parancsnokságának honlapja: http://www.bvop.hu/terkep/interaktiv_terkep.php Letöltés ideje: 2012. november 21.
6. Cser Henrietta: Büntetés – végrehajtási könyvtárak helyzetképe a Dél – Dunántúlon. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2003. 12. évf. 3. sz. (2003) 40-44 p.
7. Gulyás Enikő: A biblioterápia alkalmazása a könyvtárban és a könyvtáros képzésben. 48 p. Szakdolgozat.
http://ganyemedes.lib.unideb.hu:8080/dea/bitstream/2437/95304/1/Szakdolgozat_Guly%C3%A1s_Enik%C5%91.pdf 48 p. Letöltés ideje: 2012. november 12.
8. Index honlapja:
http://index.hu/kultur/zene/fesztival/2011/07/02/elet_hat_negyzetmeteren/ Letöltés ideje: 2012. november 16.
9. Irányelvek a börtönkönyvtárak számára. Szerk. Frances E. Kaiser. Budapest. Bvop módszertani igazgatósága 1997. 31 p.
10. Kisalföld honlapja:
http://www.kisalfold.hu/sport/sztarok_a_sitten_sopronkohidai_bortonben_a_valogatott/2101692/ Letöltés ideje: 2012. november 26
11. Könyvtári Kis Híradó, XIII. évf. 2. (50.) sz. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei könyvtárak lapja. 2008. június, 17-18. p.
12. MANCI oldala:
http://w3.oszk.hu/manscr/wwwi32.exe/%5Bin=ref1.in%5D/?06/245*55134 Letöltés ideje: 2012. december 17.
13. Sopron.info honlapja: <http://www.sopron.info.hu/2008/09/30/dundika-utan-csak-koszor-torolkozok-maradtak/> Letöltés ideje: 2012. november 26.
14. Sopronkőhidai Fegyház és Börtön Házirend, Sopronkőhida, 2011. 48 p.

15. Székely Ervinné: Útmutató a büntetés - végrehajtási intézetek könyvtárainak munkájához. Bp: BVOP Módszertani Igazgatósága, 1997.
16. Vidra Szabó Ferenc: Könyvtárak a büntetés - végrehajtási intézetekben.
<http://epa.oszk.hu/01300/01367/00126/pdf/03konyvtarak.pdf> Letöltés ideje: 2012. november 23.
17. Zöllnerné László Edina: Börtönkönyvtárak. Szakdolgozat. Bp., Eötvös József Főiskola Budapesti Konzultációs Központ, 2006. 41 p.

11. Melléklet

KÉRDŐÍV

A fogvatartottak szabadidős tevékenységeinek felméréséhez

Ennek a kérdőívnek a kitöltésével szeretném megkérni Önöket, hogy nyújtsanak segítséget egyetemi kutatásomhoz, melyben adatokat gyűjtök a büntetés – végrehajtási szervezetek könyvtáiról és egyéb szabadidős lehetőségeiről. Előre is köszönöm támogatásukat, hogy időt szánnak a kérdőív kitöltésére. Körülbelül 15-20 percet vesz igénybe.

1. Az Ön életkora:..... év

2. Az Ön legfelsőbb iskolai végzettsége:

- a) 8 általánosnál kevesebb
- b) 8 általános
- c) Szakmunkásképző
- d) Érettségi
- e) Diploma
- f) Egyéb:

3. Folytat-e tanulmányokat a börtönben?

- a) Nem tanulok
- b) Igen, általános iskola osztályát
- c) Igen, középiskola osztályát
- d) Igen, felsőfokú tanulmányokat folytatok
- e) Egyéb:

4. Mivel tölti a szabadidejét legszívesebben?

5. Kihasználja-e a sportolási lehetőségeket?

- a) Maximum a napi 1 órás sétát használom ki
- b) Semmit nem mozgok
- c) Igen, igénybe veszem a konditermet
- d) Igen, kihasználom a szabadtéri sportolási lehetőségeket. (Ha ezt választotta, mit szeret sportolni?)

e) Egyéb:

6. Tartja-e a kapcsolatot hozzátartozóival? Ha igen, milyen formában? (Több válasz is lehetséges)

- a) Nem tartom a kapcsolatot senkivel
- b) Igen, telefonon
- c) Igen, levélben
- d) Igen, beszélő alkalmával
- e) Egyéb:

7. A választott lehetőséget (telefon, levél, beszélő, egyéb), milyen gyakran veszi igénybe?

8. Jár-e valamilyen szakkörbe? Ha igen, milyen szakkör?

- a) Fafaragó szakkör
- b) Képzőművészeti szakkör
- c) Fogvatartotti zenekar

9. Dolgozik a börtönben?

- a) Igen
- b) Nem

10. Ha igen, melyik részen?

- a) mosoda
- b) konfekció üzem
- c) TMK
- d) FTC, ajtó- és ablakgyártó üzem
- e) hulladékválogató üzem
- f) hulladékbontó üzem
- g) raklap üzem
- h) zár üzem
- i) gumi üzem

11. Ha nem, szeretne dolgozni? Ha igen, miért?

- a) pénzkeresés

- b) szabadidő eltöltése
- c) kiszabadulás a cellából
- d) egyéb:

12. Van-e valamilyen szakképesítése?

13. Látogatja-e a börtönkönyvtárat? Ha igen, milyen gyakran?

- a) Minden lehetséges alkalommal
- b) Havonta egyszer
- c) Félévente egyszer
- d) Félévente többször
- e) Évente
- f) Évente többször
- g) Nem élek a lehetőséggel

14. Mire használja a könyvtárat?

- a) Addig sem vagyok bezárva, kijöhetek a cellámból
- b) Csak nézelődök a könyvek között, de nem kölcsönzök
- c) Kölcsönzök, de végül nem olvasom el
- d) Kölcsönzök és általában el is olvasom
- e) Kihasználom a lehetőséget, hogy olvashassak
- f) Tanulásra, ismeretszerzésre használom
- g) Egyéb:

15. Egyszerre általában hány darab dokumentumot kölcsönöz?

- a) Egyet sem
- b) Csak 1 darabot
- c) 2-3 darabot
- d) 4-5 darabot
- e) 6-7 darabot
- f) 8 darabnál többet

16. Milyen típusú dokumentumokat kölcsönöz?

- a) Szépirodalom

- b) Ismeretközlő irodalom
- c) Tankönyv
- d) Mesekönyv
- e) Nyelvkönyvek
- f) Újság, folyóirat
- g) Egyéb:

17. A szépirodalmon belül milyen típusokat részesít előnyben?

- a) Regény
- b) Novella
- c) Mese
- d) SciFi
- e) Vers
- f) Krimi
- g) Egyéb:

18. Szívesen olvas napilapokat és folyóiratokat?

- a) Igen
- b) Nem

19. Ha igen, milyen témák, rovatok érdeklik?

- a) Politika
- b) Napi hírek
- c) Sztárok, pletykák
- d) Viccek
- e) Logikai feladatok
- f) Egyéb:

20. Mi alapján választja ki, hogy melyiket olvassa?

- a) Tartalom alapján
- b) Terjedelem alapján
- c) Mások ajánlása alapján
- d) Szeretem megismerni az újonnan megjelenő lapokat
- e) Mindegy, csak valamit olvassak

f) Egyéb:

21. Van-e kedvenc napilapja, folyóirata? Ha igen, írjon példát!

22. Van-e előfizetése valamely napilapra, folyóíratra?

23. Mi alapján választ könyvet, melyet kikölcsönöz?

24. Előfordul, hogy egy művet újra elolvas? Ha igen, mi az oka?

- a) Nem, maximum egyszer olvasok el valamit
- b) Igen, ha nagyon tetszik a történet
- c) Igen, ha már régen olvastam és nem emlékszem rá
- d) Igen, ha tudok azonosulni a szereplőkkel
- e) Igen, ha pont abba az élethelyzetbe vagyok, amiről a mű is szól
- f) Egyéb:

25. Meg szokta-e beszélni környezetével olvasmányélményét?

26. Ki a kedvenc szerzője? (Akár több is)

27. Mi a kedvenc műve? (Akár több is)

28. Milyen könyvbeli hősök állnak közel Önhöz? Soroljon fel néhányat!

29. Miért pont ezeket a hősöket választotta?

30. Korábban is járt könyvtárba?

- a) Nem, itt a börtönben szoktam rá
- b) Igen, de csak ritkán
- c) Igen, elég gyakran
- d) Egyéb:

31. Ön elégedett a könyvtári dokumentumok mennyiségével?

- a) Igen, teljes mértékben, mindent megtalálok, amit szeretnék

- b) Csak részben, van néhány dokumentum, amit szívesen olvasnék, de nincs meg a könyvtárban.
- c) Egyáltalán nem, sok engem érdeklő művet nem találok meg
- d) Egyéb:

32. Elégedett a könyvtári dokumentumtípusokkal?

- a) Igen, teljes mértékben megtalálom az engem érdeklő témájú és típusú dokumentumokat
- b) Nem, örülnék nagyobb választéknak a/az
 - A. Szépirodalom
 - 1. Regény
 - 2. Novelláskötet
 - 3. Mesekönyv
 - 4. Krimi
 - 5. SciFi
 - 6. Verses kötet terén
 - 7. Egyéb:
 - B. Ismeretközlő irodalom
 - C. Tankönyv
 - D. Nyelvkönyv
 - E. Újság, folyóirat terén
 - F. Egyéb:

33. Milyen gyakran találkozik megrongálódott példányokkal?

- a) Nem találkozom megrongálódott dokumentumokkal
- b) Előfordul egy – egy példány
- c) Igen, sok a megrongálódott dokumentum

Köszönöm, hogy kitöltötte a kérdőívet!